

זכרו תורת משה

ר' אברהם בן יחיאל מיכל (1748 - 1820)

(מחבר הספרים חיי אדם וחכמת אדם)

ע"פ מהדורות הדפוס הנפוצות

מעוצב ע"י זהבה גרליץ

בתיקוני לשון ועיבוד לעברית חיה

אתר דעת

תשע"ז

זכרו תורת משה

תוכן עניינים

4, 61	מפתח העניינים
6	א - דינים השייכים לערב שבת
7	ב. הדלקת נרות וכבוד השבת (רס"ב - רס"ג)
8	ג. שביתה ממלאכה והבא מן הדרך (רס"ו)
8	ד. שלוש סעודות (רצ"א)
9	ה. הקידוש (רע"א - רע"ג)
9	ו. מצווה לענג את שבת
10	ז. קבלת שבת (רס"א רס"ג)
10	ח. הדלקת נרות שבת (רס"א רס"ג)
10	ט. דיני הטמנת המאכלים (רנג - רנ"ד רנ"ז)
11	י. איסור שהיה (רנ"ד)
11	יא. ל"ט מלאכות והחיוב עליהם
12	יב. מלאכת הזורע (של"ו)
13	יג. מלאכת החורש (שי"ב)
13	יד. מלאכת הקוצר (של"ו)
13	טו. מלאכת המעמר (ש"מ)
14	טז. מלאכת הדש (שי"ט - שכ"א)
15	יז. מלאכת הזורה (שי"ט)
15	יח. מלאכת הבורר (שי"ט)
17	יט. מלאכת הטוחן (שכ"א)
17	כ. מלאכת המרקד (שכ"ד)
17	כא. מלאכת הלש (שכ"א)
18	כב. מלאכת האופה (שי"ח)
19	כג. מלאכת הגוזז (ש"מ)
19	כד. מלאכת המלבן (ש"ב)
20	כה. מלאכת המנפץ
20	כו. מלאכת הצובע (ש"כ)
20	כז. מלאכת טווה מיסך ועושה שני בתי נירין
21	כח. מלאכת האורג
21	כט. מלאכת הפוצע
21	ל. מלאכת הקושר והמתיר (שי"ז)

- 22..... לא. מלאכת התופר (ש"מ)
- 22..... לב. מלאכת הקורע (ש"מ)
- 23..... לג. מלאכת צידה (שט"ז)
- 23..... לד. מלאכת השוחט (שט"ז)
- 24..... לה. מלאכת המפשיט (שכ"א)
- 24..... לו. מלאכת המולח והמעבד (שכ"א)
- 25..... לז. מלאכת הממחק (ש"ב)
- 25..... לח. מלאכת המשרטט (ש"מ)
- 26..... לט. מלאכת המחתך (שכ"ב)
- 26..... מ. מלאכת הכותב והמוחק (ש"מ)
- 27..... מא. מלאכות הבונה, הסותר ומכה בפטיש (שט"ו)
- 30..... מב. מלאכות המכבה והמבעיר (של"ד)
- 32..... מג. מלאכת המוציא (ש"א שמ"ה)
- 37..... מד. שביתת בהמה (ש"ה)
- 39..... מה. עשיית חפציו (ש"ו-ש"ז)
- 40..... מו. דברים שאסור לדבר (ש"ז)
- 41..... מז. אמירה לעכו"ם (ש"ז)
- 42..... מח. מלאכה הנעשית ע"י נוכרי בשבת (שכ"ה)
- 43..... מט. דין לתת מלאכה לנוכרי בערב שבת (רנ"ב)
- 45..... נ. מקח וממכר בשבת (שכ"ג)
- 46..... נא. מוקצה בשבת (ש"ח-שי"א)
- 48..... נב. דין חולי או מקום סכנה (שכ"ח ש"ל)
- 49..... נג. דין חולה שאין בו סכנה (שכ"ח)
- 51..... נד. דין מבוי וחצר (שס"ג)
- 52..... נה. עירובי חצרות ושיתופי מבואות וברכותיהם (שס"ו - ש"ע)
- 55..... נו. עירובי תחומים (שצ"ו - ת"י)
- 57..... נז. המפליג בספינה (שנ"ה)

מפתח העניינים

18.....	אופה (שי"ח)
21.....	אורג
41.....	אמירה לעכו"ם (ש"ז)
27.....	בונה, הותר ומכה בפטיש (שט"ו)
15.....	בורר (שי"ט)
19.....	גוזז (ש"מ)
40.....	דברים שאסור לדבר (ש"ז)
14.....	דש (שי"ט - שכ"א)
7.....	הדלקת נרות וכבוד השבת (רס"ב - רס"ג)
10.....	הדלקת נרות שבת (רס"א רס"ג)
10.....	הטמנת המאכלים (רנג - רנ"ד רנ"ז)
57.....	המפליג בספינה (שנ"ה)
15.....	זורה (שי"ט)
12.....	זורע (של"ו)
49.....	חולה שאין בו סכנה (שכ"ח)
48.....	חולי או מקום סכנה (שכ"ח ש"ל)
13.....	חורש (שי"ב)
20.....	טווה מיסך ועושה שני בתי נירין
17.....	טוחן (שכ"א)
26.....	כותב ומוחק (ש"מ)
11.....	ל"ט מלאכות והחיוב עליהם
17.....	לש (שכ"א)
51.....	מבוי וחצר (שס"ג)
24.....	מולח והמעבד (שכ"א)
32.....	מוציא (ש"א שמ"ה)
46.....	מוקצה בשבת (ש"ח - שי"א)
26.....	מחתך (שכ"ב)
30.....	מכבה ומבעיר (של"ד)
43.....	מלאכה לנוכרי בערב שבת (רנ"ב)
19.....	מלבן (ש"ב)
25.....	ממחק (ש"ב)
20.....	מנפץ
13.....	מעמר (ש"מ)
24.....	מפשיט (שכ"א)
45.....	מקח וממכר בשבת (שכ"ג)

17.....	מרקד (שכ"ד)
25.....	משרטט (ש"מ)
42.....	נוכרי בשבת (שכ"ה)
9.....	עונג את שבת
52.....	עירובי חצרות ושיתופי מבואות וברכותיהם (שס"ו - ש"ע)
55.....	עירובי תחומים (שצ"ו - ת"י)
6.....	ערב שבת
39.....	עשיית חפציו (ש"ו - ש"ז)
21.....	פוצע
20.....	צובע (ש"כ)
23.....	צידה (שט"ז)
10.....	קבלת שבת (רס"א רס"ג)
13.....	קוצר (של"ו)
22.....	קורע (ש"מ)
21.....	קושר ומתיר (שי"ז)
8.....	קידוש (רע"א - רע"ג)
7.....	שביתה ממלאכה והבא מן הדרך (רס"ו)
37.....	שביתת בהמה (ש"ה)
11.....	שהיה (רנ"ד)
23.....	שוחט (שט"ז)
8.....	שלוש סעודות (רצ"א)
22.....	תופר (ש"מ)

א - דינים השייכים לערב שבת

א. שבת קודש היא האות הגדול והברית שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל למען ידעו כי ששת ימים עשה ה' כל מה שברא בשמים ובארץ, וישבות ביום השביעי. ולפי שהוא העיקר הגדול באמונה, להאמין שהקב"ה ברא העולם ומלואו ואנחנו עבדיו וחייבים לעבדו בגופנו ובנשמתנו, כי הוא המחיה לכל ומשגיח על הכל ונותן לחם לכל ובידו להמית ולהחיות, כי הוא הבורא היוצר והעושה, לכן באה אזהרה זו על שבת שתיים עשרה פעמים.

ב. יכול האדם להתבונן ולנסות כי כאשר יכוון האדם את דעתו ותהיה יראת ה' בלבו באמת ויהיו מעשיו רצויים, אזי בוודאי לאחר שטבל בערב שבת בכוונה רצויה לקבל קדושת שבת, יבין בדעתו שנוספה לו נשמה יתירה, כי ירגיש בנפשו יראת רוממות שבאה לו עד שתבער בו אהבת ויראת ה'. וזה בדוק ומנוסה מכמה אנשים כמה פעמים בלא שום ספק. אבל כשאין נשמתו טהורה, לא ירגיש בקדושת שבת.

ג. ולכן, כיוון שמאוד גדולה קדושתה, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות אותנו שנזכה כולנו לנשמה יתירה ולקדושה יתירה בשבת. לכן ציווה אותנו לשבות ביום הקדוש הזה ולכבדו ולענגו, עד שאמרו ששקולה שבת כנגד כל התורה, וכל המשמר שבת כהלכתו מוחלים לו כל עוונותיו, וכל המחלל שבת כאילו עובד עבודה זרה. ולכן מחויבים אנחנו לכבד יום הקדוש הזה. וציווה עלינו הכתוב לכבדו בכל דבר מימות החול, כמו שכתוב [ישעיה נח, יג] **וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר**, רצה לומר שתכבדו בכל דבר שאפשר לכבדו, ושלא לעשות דרכיך כמו בחול, ושלא להמציא חפצך כמו בחול, ושלא לדבר דברים כמו בחול.

ולכן ארז"ל [מכילתא דרשב"י שמ' כ, ז] שצריך לכבדו בכסות נקיה: שילבש בגדים נאים כפי יכולתו, ולפחות ישנה ממה שלובש בחול בכל מה שאפשר. ומזה תראה איך טועים עוברי דרכים כשהם בדרך אינם לובשים בגדי שבת. והם בחושך ילכו, כי שבת קודש צריך לכבדו אפילו בחדרי חדרים, ואפילו בינו לבין עצמו, כמו שכתוב [שמות לא, יז] "ביני וביני בני ישראל". והלא הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ כבודו. עוד טועים הם, שאפילו הכתונת שלובשים להנאת עצמם, אינם לובשים בערב שבת לכבוד שבת אלא בשבת בבוקר.

לכן יזהר כל אדם לרחוץ את עצמו בחמין, על כל פנים פניו ידיו ורגליו, וללבוש בערב שבת סמוך לערב כתונת לבנה ובגדי שבת, אפילו כשהוא בדרך או לבדו בביתו, וידמה במחשבתו שהמלך בא אצלו בביתו, וכל שכן שבת קודש שבא לו חלק מנשמה קדושה ונר ה' נשמת אדם, ואשרי מי שמבין למה אומרים בואי כלה, בוודאי יראה, ורעד יבוא בו לכבדו יותר מאלו בא אליו מלך בשר ודם.

ב. הדלקת נרות וכבוד השבת (רס"ב - רס"ג)

א. מכלל כבוד שבת, להכין ביתו שיהיה נקי ומהודר במה שאפשר לו, ולהציע השולחן יפה, ונרות דולקים שהוא כבוד ועונג ושלוה בית, שלא ילך בחושך ויכשל בעצים ואבנים. ולפיכך צריך להדליק אף בבתים שאין אוכלים שם, אם משתמש בהם בשבת. וידליק לפחות שתי נרות. וכשהוא אצל אשתו, אשתו מדלקת ומברכת ואפילו אם הוא מדליק גם כן, אינו מברך. אבל אם הוא בדרך וכן אם אין לו אשה, אם יש לו חדר מיוחד, אף על פי שאינו אוכל שם מדליק ומברך. ואם אין לו חדר מיוחד אלא שאוכל על שלחן בעל הבית חייב להשתתף בפרוטה.

ב. וצריך לאכול במקום הנרות, אם לא שיש שם צער מחמת זבובים וכיוצא בו, שהנרות נצטוו לתענוג ולא לצער.

ג. וחייב כל אדם להזהיר בני ביתו ולהשגיח בערב שבת ולזרזם שלא יבואו חלילה לידי חילול שבת. ואשרי לאדם שמטריח עצמו בהכנת צרכי שבת.

ד. אבל זאת חובה על כל אדם כשרואה שיוכלו לבוא לידי חילול שבת, אזי אין זה מצווה בלבד, אלא חוב גמור שיתאמץ בכל כוחו בכל מה שאפשר לסייע בעצמו, ולא יחוס על כבודו, כי במה נחשב הוא נגד כבוד השבת, אשר נזהר על זה מבורא העולם כולו, ואפילו לכבד הבית בעצמו ולסייע בתיקון המאכלים.

כללו של דבר: כל מה שביכולתו חייב לעשות, כאילו היה עבד נמכר למלך בשר ודם, שבוודאי אז לא יאמר איך אזלזל בכבודי? ומכל שכן לכבוד הקדוש ברוך הוא. ולא יבוש מבני אדם שילעיגו עליו, כי מוטב שיהיה שוטה בעיני בני אדם ולא יהיה רשע חס ושלוה בעיני הקדוש ברוך הוא. ובאמת אדרבה גם בעיני בני אדם יהיה לו לכבוד וכל מעשיו יהיו לשם שמים.

ג. שביתה ממלאכה והבא מן הדרך (רס"ו)

א. מכלל המצווה שיהיה כל אדם נזהר כשהוא בדרך, שעל כל פנים כמה שעות לפני השבת יכנס לאכסניה להכין צרכי שבת, שלא יבוא חס ושלום לידי חילול שבת, כנודע הרבה פעמים, רחמנא ליצלן.

ב. ואם היה בדרך, ועל פי אונס חשכה לו, אם הסוסים הם של נוכרי, וגם הבעל עגלה הוא נוכרי, יניח כל החפצים בעגלה, והוא ילך ברגליו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום. ויזהר מאוד שלא יגער בבהמה ולא יעשה שאר דברים שיגרום שמחמת זה תלך הבהמה, כי אז עובר משום לאו מחמר, כדכתיב [שמות כ, ט] לא תעשה מלאכה אתה ... ובהמתך, ורצה לומר מלאכה שנעשית בשותפות על ידי אדם ובהמה, דהיינו שמנהיגה על ידי קול וכיוצא בזה, ובזה אין חילוק אפילו הבהמה של נוכרי.

ג. ואם הבהמה של ישראל, אזי אפילו אינו מחמר אחריה, עובר על כל פנים משום שביתה בהמתו, כדכתיב [שם כג, יב] למען ינוח שורך וחמורך וכו'. ולכן אם הבהמה של ישראל כיון שהוא אנוס, יכול לסמוך ולהפקיר הבהמה קודם חשיכה. אבל אם אינו אנוס, לא יסמוך על זה כי אם בהכרח גדול, או ימכרנו לנוכרי במכירה גמורה כמו שמוכרים חמץ. ומבואר בחיבורי חיי אדם כלל נ"ח.

ד. ודע שמי שחשכה לו השמש, והוא בעגלה בשבת מחוץ לתחום, אסור לטלטל הדברים שבעגלה רק בתוך ארבע אמות, או באותו רפת, או בחצר או עיר המוקפת מחיצה, אבל לא מחוצה לה. ואם יש שם מאכלים ומשקים, אסור לאוכלם בשבת, כדין דבר הבא מחוץ לתחום לקמן סי' נ.

ד. שלוש סעודות (רצ"א)

א. מכלל הכבוד לענג את השבת במה שאפשר במאכל ובמשתה, וחוב גדול הוא. ויש אומרים שהוא מדאורייתא שיאכל שלוש פעמים בשבת. ואפילו היה אנוס או קצת חולה בליל שבת, שלא היה יכול לאכול אפילו כזית פת, מחויב לאכול ביום שלוש פעמים, כדי שיאכל בשבת שלוש סעודות. ואז יקדש בשחרית קידוש של לילה.

ואוי להם לאנשים המבטלים אפילו סעודה אחת, כי הם מראים שאינם מזרע ישראל כדאיתא בזוהר. ואם קשה לו לאכול, מכל מקום ידחק עצמו לאכול לפחות כזית פת.

ה. הקידוש (רע"א - רע"ג)

א. מכלל הכבוד לקדש, והיא מצות עשה מן התורה. וגם נשים חייבות בקידוש מדאורייתא, להזכיר בפה שהוא יום קדוש. ויאמר 'ויכולו' להעיד שהקב"ה ברא העולם בששה ימים וישבות בשבת קודש, ולכן חייב כל איש ואשה לשמוע קידוש.

ב. ובעלי פונדקים, שהנשים הולכות הנה והנה ואינן שומעות קידוש - מבטלות מצות עשה. ולכן צריך כל אחד להזהיר לבני ביתו שישבו על יד השולחן וישמעו כולם.

ג. ואסור לאכול בלא קידוש. ואם לא שמע אחד מבני ביתו קידוש, והוא אינו יודע לקדש בעצמו, חייב בעל הבית או אחר לקדש עוד הפעם, אף על פי שכבר יצא.

ד. צריך ליזהר שלא יצא מביתו לאחר הקידוש עד שיאכל במקום הקידוש לפחות כזית פת, או כזית עוגה שמברך עליה בורא מיני מזונות, או ישתה רביעית יין בפעם אחת בלא שום הפסק, שראוי לברך אחריו ברכה אחרונה. ואם היתה דעתו מראש לאכול בחדר אחר באותו בית - מותר. ואם לא, צריך לחזור ולקדש. ואפילו קידש ודעתו לאכול אחר זמן, ואכל אחר זמן, לא יצא, אלא יקדש ויאכל מיד באותו מקום.

ה. קידש על כוס, וסבור שהוא יין, והתברר שהוא שכר או דבש, במדינותינו שהוא 'חמר מדינה', יצא ידי קידוש. ויאמר: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", על שבירך לבטלה, ויחזור ויברך שהכל. ואם בדעתו לשתות יין, ייקח כוס יין אחר, ואינו צריך לברך בורא פרי הגפן. ואפילו היו מים, אלא שהיו החלות מונחות לפניו, יצא גם כן ידי קידוש. שלא יהא [הדין שונה ממקרה ש] אין לו יין, [שיכול לקדש על החלות].

ו. גם בשבת בשחרית חייבים בקידוש, בין איש או אשה.

ז. גם בהבדלה חייבים אנשים ונשים, אבל איש שיצא בהבדלה אינו רשאי לעשות הבדלה בשביל אשה.

ואם אין לו יין כשר או יין צמוקים שיש בו טעם יין, מוטב לקדש על הפת.

ו. מצווה לענג את שבת

א. אל תשמע לדברי היצר הרוצה לאבד נפשך: אחר שמצווה לענג שבת, אם כן ילך ויטייל, כי הוא לו לעונג. הא למה זה דומה, למצוות שמחת יום טוב, שפיתוי היצר הוא לשמוח בשמחת

הוללות וטיול, ובאמת אין כוונת הש"י לשמחה זו ולעונג זה, כי כוונתו יתברך לזכות אותנו שנשמח ביום טוב במאכל ובמשתה, ושמחת לב בסיפור נפלאותיו ולזמר שבחיו. וכן הוא מצות עונג שבת, שיענג גופו במאכל ובמשתה ומעט שינה, ובזה הכול שווים. אבל לטייל ולדבר דברים של מה בכך, אין זה עונג של מצווה רק של הוללות. ומכל שכן לבעלי אומנות וסוחרים העוסקים כל ימי השבוע בפרנסה, להם ניתנה השבת לאכול ולשתות מעט ולעסוק כל היום בתורה, כי זה הוא חייו והעונג הגדול לנשמתו, ומה יתרון לעונג גופו, אם רוחו ונשמתו הם לעולם ביגון ואנחה. ולכן על כל פנים יענג נשמתו בשבת ויום טוב בתורה ומצוות.

ז. קבלת שבת (רס"א רס"ג)

רגילים עמי הארץ לומר, שכל זמן שלא אמרו 'מזמור שיר ליום השבת', אף על גב שכבר לילה - לא חל שבת. אל תאבה ואל תשמע, רחמנא ליצלן מדעה זו, כי שבת ממילא בא. ולכן צריך כל אדם להיזהר שעל כל פנים שעה קודם הלילה בחורף ידליק הנרות אף שלא קראו עדיין לבית הכנסת. ... ויהיו הקדרות טמונים, ויקבל שבת, ואז ילך לבטח. ואם יתאחר מעט, מכניס עצמו בסכנה גדולה מאוד. ומכל שכן כשיש בית הכנסת בעיר, אזי תיכף כשקבלו הקהל שבת חל השבת על כולם בעל כרחם, אפילו הוא עדיין יום גדול.

ח. הדלקת נרות שבת (רס"א רס"ג)

א. מדרך הנשים שקודם שמדליקים הנרות הן רוחצות ומתלבשות בבגדי שבת. ובאמת כוונתן רצויה וטובה ואשרי חלקן. אך לא כל זמן שווה, כי בוודאי כאשר הוא סמוך לשבת והיום קצר, מוטב שתדליק נרות בבגדי חול, כדי שלא תכניס עצמה חס ושלום בספק איסור סקילה, ואחר כך תוכל ללבוש בגדי שבת.

ב. ועל כל זה צריך כל איש להשגיח בביתו שלא יבואו לידי חילול שבת, כדאיתא במתניתין [שבת לד, א] שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו וכו' הדליקו את הנר. ולכן מהראוי להתפלל מנחה גדולה כדי שיהיה פנוי, ושלא ילך לבית הכנסת עד שידליקו כל הנרות, כי נשים דעתן קלה. וכאשר יראה שהזמן קצר, לא ימתין לאשתו, וידליק בעצמו כשהיא אינה שומעת לו. וכאשר יהיה חס ושלום ספק אם הוא בין השמשות קודם הלילה, ידליק על ידי נוכרי.

ט. דיני הטמנת המאכלים (רנ"ד רנ"ז)

א. אסרו חז"ל להטמין אפילו בערב שבת בדבר המוסיף הבל, גזרה שמא יטמין ברמץ, רצה לומר אפר וגחלים, ובשבת יחתה בגחלים. ולא נקרא הטמנה אלא כשמטמין הקדרה כולה

מלמעלה ומלמטה ומכל צדדיה בדבר הנוגע בקדרה עצמה, אבל מה שאנו מטמינים בתנור, כיון שאינו נוגע בקדרה מכל צדדיה, לא נקרא הטמנה.

ב. ומכל מקום יש לזכור כשמטמינים קפה בחול, כיון שחול הוא דבר המוסיף הבל, ומכל שכן כשמכסה מלמעלה בבגדים, שהוא הטמנה, אך שהעולם מקילים בזה שסומכים על הפוסקים הסבורים שהטמנה שאסרו חכמים היינו דווקא כשמטמין לצורך הלילה, אבל לצורך מחר לא הוי הטמנה. ומכל מקום זה אינו מספיק אלא להתיר בדיעבד, וצריך לומר שסבורים הם שהוא שעת הדחק וכדיעבד דמי. ומכל מקום מי שיוכל ליזהר בזה בוודאי צריך ליזהר שעל כל פנים לא יכסה מלמעלה, רק שיהיה מגולה.

ג. וכל זה בהטמנה, אבל אם אינו מטמין רק שהקדרה עומדת אצל האש מותר. ואם אין הגחלים מונחים סביב הקדרה, מותר לישראל עצמו ליטלו בשבת. אבל אם הגחלים מונחים סביב הקדרה אסור על ידי ישראל אבל על ידי נוכרי מותר.

ד. ובשבת אסור להטמין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, כדלקמן במלאכת אופה.

י. איסור שהיה (רנ"ד)

א. אסור לשים פת בתנור סמוך לחשיכה, אלא אם כן יש שהות שיקרמו פני הבצק קודם שבת. וכן כל דבר שאינו נאכל חי, אסור לשימו בתנור סמוך לחשיכה, אלא אם כן יש שהות שיתבשל קודם חשיכה כמאכל בן דרוסאי, דהיינו שלישי בישולו.

יא. ל"ט מלאכות והחייב עליהם

א. ציווה יוצרנו שלא לעשות מלאכה בשבת. ואמנם לא נקרא מלאכה כפי קוצר דעתנו, שהרי המפנה כלים כל היום בביתו פטור, והמוציא מחט מרשות היחיד לרשות הרבים חייב, אלא כל הדברים הם מסורים למשה מסיני, שכל מלאכה שהיו צריכים למלאכת המשכן נקרא **'אב מלאכה'**, ומה שדומה לה, אף על פי שלא היו במשכן, נקראים **'תולדות'**, גם הם אסורים מדין תורה וחייב עליה כמו על האבות.

ב. והנה כל מלאכות מן 'הזורע' עד 'האופה' והם י"א, כולם היו לצורך סמנים [צבעים] שצובעים בהם היריעות שבמשכן. ומלאכת הצמר והאריגה והתפירה היה גם כן לצורך היריעות, והן י"ג, מן 'הגוזז צמר' עד 'הקורע'. ומלאכת עיבוד העורות לצורך יריעות עזים ותחשים והם שבעה, מן ה'צד' עד 'ממחק'.

ג. ומלאכת הכתיבה' היה צריך לכתוב על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו, ולפעמים היה טעות וצריך למחקו והם שתי מלאכות. ו'הבונה' ו'הסותר' היה במשכן גופא.

ד. ה'מכבה והמבעיר' היה לעשות פחמים לצורפי הזהב. וה'מכה בפטיש' בשעת גמר מלאכה שמכין בפטיש להחליקו. ו'מוציא מרשות לרשות' היה במביאי נדבת המשכן. ואלו אבות מלאכות האסורות בשבת בכללן ל"ט.

ה. והעושה אחת מהן במזיד, והיו שם עדים והתראה חייב סקילה. ובמזיד בלא התראה חייב כרת. ובשוגג חייב חטאת. וחכמים אסרו הרבה דברים משום גזירה שלא יבוא לידי איסור דאורייתא. ולכן אף על פי שמן התורה אינו חייב עד שיעשה אחד כל המלאכה, אבל שנים שעשו כאחד - פטורים, וכן אינו חייב מן התורה עד שיעשה המלאכה כדרך לעשותו, כגון המוציא בידו בין בימין או בשמאל או בחיקו או על כתפו, אבל שלא כדרכו כגון שהוציא ברגלו וכיוצא בו פטור, אך מדרבנן הכול אסור.

ו. ודווקא שמכוון לעשות מלאכה זו, אבל דבר שאינו מתכוון מותר אם לא שהוא 'פסיק רישא', רצה לומר כמו שאי אפשר לפסוק ראש של אדם ויחיה, כך אי אפשר לעשות דבר זה אם לא שיעשה המלאכה שאז חייב.

יב. מלאכת הזרע (של"ו)

א. ידוע שכוונת הזרע להצמיח, ולכן כל דבר שכוונתו להצמיח הוא תולדת הזרע. ולכן אסור לשפוך מים על זרעים או אילנות כדי שיצמחו, ואפילו ליטול ידיו עליהם שאף על פי שאינו מתכוון רק ליטול ידיו, מכל מקום אסור שהוא 'פסיק רישא'. אבל מותר להשתין על גבי עשבים, שזה אינו מגדל. ולכן טוב להחמיר שלא לאכול בגינות בשבת. ובלאו הכי יש שם עוד איסור שאסור לטלטל בגינה כדלקמן סי' מ"ח.

ב. יזהר שלא ישליך זרעים במקום ירידת גשמים, ואם משליך לתרנגולים לא ישליך אלא כשיעור שיאכלו בו ביום, אם לא שהוא במקום דריסת רגלי אדם מותר, שאין סופן להצמיח.

ג. אסור מן התורה לשרות חטים ושעורים ושאר זרעים במים שידוע שהם מצמיחים על ידי זה, אם לא מה שצריך לתת לבהמתו תיכף.

ד. אסור לשים ענפי אילנות או פרחים במים בשבת, אבל אם אין בהם פרחים מותר להחזירם למים, אבל אסור להוסיף מים.

ה. הנוטל כלי שגדלים בו בצלים וכיוצא בו, או אילן העומד בבית, ומעמיד בחצר או בגינה חייב, שהוא זורע, שמתחילה לא היה לו יניקה מן הקרקע ועכשיו יונק מן הקרקע. ודע שהזורע כל שהוא חייב.

י.ג. מלאכת החורש (שי"ב)

א. ידוע שכוונת החורש לרפות הקרקע, וגם להשוות הגומות כדי שיהיה המקום שווה [יישר]. ולכן החופר בשדה או העושה חריץ בקרקע אפילו קטן מאוד, וכן אם היה גבשושית קטנה ונטלה, או שהיה גומא קטנה ומילאה בעפר - כל זה בשדה, חייב משום חורש. וכן כל דבר שעושה לייפות או להשוות הקרקע היא תולדת חורש, כגון המזבל שדהו או מסקל אבנים. ולכן אסור להתפנות בשבת בשדה שנחרשה ועומדת לזריעה, שמא יבוא להשוות [ליישר] גומא.

י.ד. מלאכת הקוצר (של"ו)

א. בין שקוצר בכלי או תולש ביד, אפילו כמהין ופטירות או עשבים הגדלים על עצים ואבנים התלושים או בדלי ששואבים בו, וכן צרור שעלו בו עשבים - התולש חייב. וכל העוקר דבר מגידולו חייב משום קוצר. והנוטל דג חי מספל מים, יש אומרים שחייב משום קוצר. וכן אסור לתלוש בפיו.

ב. הנוטל כלי העומד בחצר או בגינה, וגדלים בו זרעים או אילן, ומניחו על דף בעניין שמפסיק יניקתו מהקרקע, חייב. וכן בצלים שהשרישו בחול או בעליה אסור לתלוש שהוא תולש. וכן אסור לתלוש חלת דבש מן הכוורת שהוא כתולש, ואסור לאכול בשבת כדין המבשל בשבת. ואם תלש מערב שבת ורסקן, אז דבש הצף שם מותר לאכול בשבת.

ג. מטעם זה עשו חכמים סייג וגזרו שאסור לעלות באילן או להריח בפרי שהוא מחובר, או להניח דבר או ליטול או להשתמש במחובר למעלה משלושה טפחים, שאז נקרא אילן. וכן אסור אפילו בטלטול פירות שנשרו מן האילן בשבת, ואפילו אם הוא ספק אם נשרו ערב שבת או בשבת, והכל גזרה שמא יעלה ויתלוש. וכן לרכוב על גבי בהמה אסור, שמא יתלוש ענף מאילן להכותה.

טו. מלאכת המעמר (ש"מ)

א. האוסף דברים הרבה קרוי מעמר. ודווקא ממוקם חיבורם וגידולם. ולכן המאסף פירות או עצים במקום שגדלו חייב משום מעמר.

טז. מלאכת הדש (שי"ט - שכ"א)

א. הדש זה המפרק אוכל מתוך הקליפות, כמו שדשים תבואה מן התבן. או המפרק משקה מן הדבר שנבלע בו. או שעושה ממאכל משקה, כדריכת זיתים וענבים להוציא מהם היין והשמן חייב.

ולכן אסור לפרק הקטניות מן הקליפה שלהם, אם לא כשעדיין הקליפה רכה שאז גם הקליפה ראויה לאכילה, שאינו רק שמפריד אוכל מאוכל שזה וודאי מותר. אבל פולין אסור לפרק מהקליפה, שהקליפה אינה ראויה לאכילה. וכן אסור לפרק אגוזים מקליפתן הירוקה, וכן שומשומין מקליפתם. וכן אסור לסחוט פירות או ירקות שנכבשו במים, כגון לימונים מלוחים לשתות, ואפילו לסחוט לתוך אוכל, ופשיטא לתוך שכר או שאר משקה, כיון שהמים שבתוכו היה עליו כבר שם משקה ונבלע בו ונמצא מפרק המשקה.

ב. וכן בגד שנשרה במים, כיון שנשרה ונבלע בו המים, הוא תולדה של דש.

ג. ודווקא הסוחט זיתים וענבים חייב, שהן קרויים משקה ודרך לסחטן בכל מקום, אבל שאר פירות שאינם עומדים כלל להוציא מהן משקים, מותר לסחטן. ומכל מקום יש אומרים כיון שהוא מחשיב אותם למשקים, וסוחטן לצורך המשקה - חייב. ולכן ראוי ליזהר שלא לסחוט שום פירות. ולכן הרוצה לסחוט לימון, יסחט על גבי סוכר, כיון שאין עליו שם משקה ועכשיו סוחט לסוכר שהוא אוכל, אינו דומה כלל לדש. וישפוך הסוכר לתוך המים. וירא שמים יזהר גם בזה, אלא יערב המשקה עם סוכר מערב שבת וישפוך למים בשבת.

ד. אשה שנתרבה חלב בדדיה, מותרת להוציא ולחלוב על גבי קרקע. אבל אסור לחלוב בכלי, שהחולב בין אדם ובין בהמה חייב משום דש.

ה. פת ששרה במשקים, אסור לסחוט, ואפילו למצוץ בפיו יש אסורים. אבל מיני טיגון שנבלע בו שומן הרבה מותר לסחוט אפילו לכלי, שהרי מתחילה היה אוכל ועכשיו גם כן אוכל. ובחיי אדם נדפס בטעות.

ו. כשנשפך יין או שמן אסור להניח שם בגד שיבלע בו המשקים ויחזור לסחוט לכלי, שהוא דש. ואפילו אם דעתו שלא יסחט מן הבגד עד מוצאי שבת אפילו הכי אסור, שגוזרים שמא יסחט בשבת. אבל כשנשפך יין או שמן ושאר משקים על ספסל וכיוצא בו, שאינו ראוי עוד לשתות, מותר לקנח בבגד, ולא גזרינן שמא יסחט, שאפילו יסחט - אין בו איסור, כיון שהמשקה הולך לאיבוד. ואם נשפך מים מבואר לקמן במלאכת מלבן.

ז. חלות דבש, אפילו תלש כבר מן הכוורת מערב שבת אסור לסחוט. אבל דבש היוצא ממילא מותר. אבל אם לא ריסקן מערב שבת, אסור אפילו דבש היוצא ממנו שמא ירסק.

ח. אסור לרסק בידיים השלג והקרח כדי שיזוב מהם מים, שדומה לסחיטת פירות. אבל מותר לתת לכוס של מים והם נימוחים מאליהם, ואפילו לרסק בידיים למים מותר, כיון שאינו ניכר כלל. ולכן מותר לתת שומן על מאכל חם, ואף על פי שנימוח שם, כיון שאינו בעין. ומותר לשבור הקרח ליטול ידיו או לשתות, אבל להשתין לתוך השלג טוב ליזהר.

יז. מלאכת הזורה (שי"ט)

א. הזורה - פירוש זורה ברכת לרוח - חייב. ולכן אסור לרוק ברוח והרוח מפזרו, וכן אסור לפזר כל דבר שיפזר אותו הרוח.

יח. מלאכת הבורר (שי"ט)

א. אם הפסולת מרובה מהאוכל לעולם אסור לברור, שהכול הוא דרך ברירה. ואם האוכל מרובה על הפסולת, יש בזה שני חילוקים: שהבורר פסולת מתוך אוכל, אפילו ביד ואפילו לאכול לאלתר חייב. אבל הבורר האוכל מתוך הפסולת לאכול מיד, דהיינו סמוך לסעודה שרוצה לאכול עכשיו, מותר לברור ביד. אבל אם בורר עכשיו לאכול בו ביום ואפילו ביד - חייב. ובכלי, אפילו לאלתר, ואפילו אוכל מתוך פסולת - חייב. נמצא שאין בו היתר אלא אם כן יש בו ארבעה תנאים:

א) אוכל מתוך הפסולת.

ב) לאותה סעודה.

ג) דווקא ביד.

ד) דווקא כהשאוכל מרובה על הפסולת. אבל להיפך הכול אסור.

וכל שני מינים המעורבים, בין כלים או מאכלים, אפילו שניהם אוכל ואין כאן פסולת כלל, כגון שני מיני דגים, ואפילו במין אחד אלא שזה היה חי וזה מת, אסור לברור מין אחד מחברו לבו ביום, רק מה שרוצה לאכול באותה סעודה. ויברור המין שרוצה לאכול ומניח המין שאינו רוצה לאכול עכשיו. אבל להיפך אסור, שזה שאינו רוצה לאכול עכשיו נקרא פסולת, ואם כן הוא כבורר פסולת מתוך האוכל.

ולכן כשיש דגים לפניו, ודג אחד היה חי ואחד מת, ורוצה לאכול מן החי, צריך לברור מה שרוצה לאכול, אבל לא להיפך. וכן כשבוררים עופות בסעודות גדולות להניח למנחה, לא יברור רק מה שרוצה לאכול עכשיו ולא להיפך.

ב. ולכן צריך ליזהר מאוד כשמניחים לפניו מיני קטניות ויש בהם מתולעים או מעופשים, שאסור לברור המתולעים והמעופשים, אלא יברור הטובים ויניח הרעים. וכן כשבוררים עלי חסה מן העלים המעופשים, צריך שיברור העליון הטובים, אבל לא יברור העליון המעופשים, שזה הוא פסולת. ומטעם זה צריכים ליזהר כשמערה קפה מכלי לכלי לבו ביום, ופשיטא לצורך מחר, שלא לערות כל הצלול ויניח הקפה השחוק לבד, ומכל שכן על ידי כלי קטן שיש בו נקבים קטנים, שזה אסור אפילו רוצה לשתותו לאלתר. וכן כשמערה שכר מן השמרים, צריך ליזהר בזה שלא לערות כל הצלול, אלא יניח מעט מן הצלול עם השמרים. וכן אסור לערות שומן מהמאכל, שזה פסולת מתוך אוכל, אלא אם כן ששופך מן המרק עמו.

ג. אסור לסנן שום דבר במסננת, אלא אם כן היה המשקה צלול, רק שיש בו קסמים דקים, מותר לסנן בנפה משערות העשויים לכך. רק צריך ליזהר שלא יניח המסננת על הכלי גבוה טפח, שהוא כאוהל, אלא יאחזנו בידו, שאז הוא שינוי. אבל על ידי בגד, אסור משום מלבן או שמא יסחט, כדלקמן במלאכת מלבן. ומשקה שיש בו תולעים, בשעת הדחק מותר לשתות על ידי מפה דלא שייך בורר ומשמר בשעת שתיה, וגם מלבן לא שייך בזה במעט סודר שיש בפיו. ומכל מקום נראה לי דלא ישתה על ידי בית יד של כותנת שלו, שקרוב הדבר שיבוא לסחוט מחמת שמצטער בכך.

ד. ואם נפל זבוב או שאר דבר במשקה או באוכל, לא ייקח הפסולת לבד שהוא בורר, רק ייקח עם מעט משקה.

ה. אסור לקחת שמנת מן החלב אלא אם כן יישאר עוד שמנת על המי חלב. ודווקא מה שצריך לאכול באותו שבת, אבל לצורך חול אסור. ואם חושש שיפסיד, מותר על ידי נוכרי. ודווקא באופן שיישאר קצת שמנת על מי החלב.

ו. אסור להעמיד כלי עם חלב במקום חם כדי לעשות גבינה או חמאה, או לתת דבר בחלב כדי שיעמוד שהרי זה בורר.

ז. אסור לקלוף שומים ולחתכם ולהניחם על גבי רגל קרושה, או לשאר עופות לצורך סעודת מנחה, שהקולף שומים או בצלים וכן אגוזים ושקדים מקליפתן הקשה, חייב משום בורר, אם אינו לצורך אותה סעודה. ואם הם חמים כל כך שהיד סולדת בו, בלאו הכי אסור משום מבשל.

ח. קמח של מצות שמעורב בו פתיתים, אסור לברור רק מה שצריך לאותה סעודה, ויברור מה שרוצה לאכול.

י.ט. מלאכת הטוחן (שכ"א)

א. כל הטוחן סממנים או תבלין או כל דבר שדרכו לכתוש, כגון עץ נרקב לעשות ממנו אבקה או צרור עפר, חייב. לפיכך הנצרך לפלפלים שחוקים, ישחק בקת הסכין על השולחן או על ידי קערה וכדומה. וכן מלח אסור לשחוק במכתשת, אלא בידיית של סכין או על ידי כף או קערה. ואסור לגרור גבינה על מגרדת.

ב. אסור לחתוך פירות או ירקות דק דק. וכן מהראוי ליזהר שלא לחתוך הבצלים דק דק מאוד, רק קצת גדול, וגם זה לא יעשה אלא סמוך לסעודה, מה שהוא צריך לאותה סעודה. אבל מותר לפורר לחם אפילו דק דק, שאין טחינה אחר טחינה, ומכל מקום גם בזה יזהר לעשות דווקא סמוך לסעודה ורק מה שצריך לאותה סעודה.

ג. כשיש מעט טיט בבגדו או צואה והוא יבש, אסור לשפשפו או לגררו בציפורן, שהוא טוחן. אבל כשהוא לח, מותר לשפשפו מבפנים. ואם הבגד שחור, אף זה אסור אם מקפיד כמו שנכתוב בדין מלבן.

כ. מלאכת המרקד (שכ"ד)

א. אסור לרקד שום דבר אפילו אין בו שום פסולת. ולכן הנותנים מספוא לסוסים ונותנים השיבולת שועל בכברה, צריכים ליזהר שלא ינענעו הכברה. אבל מה שנופל בדרך הליכתו אין לחוש כיון שאינו מתכוון לכך.

כא. מלאכת הלש (שכ"א)

א. לא לישת קמח בלבד נקרא לישה, אלא כל דבר שדרך לחברו על ידי משקים נקרא לישה. וצריך ליזהר שלא ייתן מים או שאר משקים על שום דבר, כגון מורסן או אפר או עפר, בין אם הוא דבר שדרכו לגבל, ופשיטא דבר שאינו בר גיבול, שיש אומרים דתיכף כשנתן בו מים חייב משום לש. ולכן אסור להשתין על גבי טיט או עפר, וכן אסור לתת קמח מצה במי דבש אלא ישנה ממה שעושה בחול. ואם שכח בחול לשפוך חומץ לתוך החזרת, אסור לשפוך בשבת, אלא שייתן החזרת לתוך החומץ, ולא יערב בכף אלא בידו או שינענע הכלי.

ב. הנותן שומשומים וכיוצא בזה לתוך המשקה, שטבעם שנדבקים זה בזה, חייב משום לש. ואסור לתת מים לתוך המורסן אפילו כשצריך להאכיל לבהמה, ואפילו נתן מים מערב שבת אסור לגבל, כמבואר לקמן בדין שביתת בהמתו.

כב. מלאכת האופה (שי"ח)

א. האופה או המבשל, בין על גבי האש או על דבר שנתחמם מן האש, חייב. ואפילו דברים הנאכלים חיים, כגון פירות וחלב. והמתוך שעווה וחלב וזפת וכיוצא בהן, או אחד ממיני מתכות עד שנשפכים כמים, וכן כלי של טיט שנתנה בתנור ליבש, והנותן חתיכת עץ בתנור כדי שתזוב ממנו לחלוחית, חייב משום מבשל. זה הכלל: בין שרִיפָה דבר קשה, או שהקשה דבר רך, חייב משום מבשל. ולכן צריך ליזהר שלא להניח תפוחים או חלב וכיוצא בו - אף על פי שראוי לאוכלם חיים - על תנור חם שראוי להתבשל שם, אף על פי שאין אש בתוכו, ואפילו דבר שכבר נתבשל רק שנצטנן לגמרי. ואם הניח אחר שהוסק התנור, יש אומרים שחייב, דסבירא להו יש בישול אחר בישול. ואפילו קודם שהוסק אסור.

ב. אסור להעמיד דבר צונן במקום שאם יעמוד זמן ארוך תהיה היד סולדת בו, אפילו אין כוונתו רק להפיג צינתו. ולפיכך אסור להעמיד כלי עם שר או שאר משקה בכלי שבתנור חימום, ואפילו להפיג צינתו. ומכל מקום לצורך חולי קצת מותר להניח בכלי שעומד על התנור, דבר שנתבשל כבר ונצטנן, על ידי דבר המפסיק, כדי שתפוג צינתו, רק שיהא נזהר שיעמוד שם רק עד שתפוג צינתו, שמא ישכח ויתבשל. אבל מים ודבר שלא נתבשל אסור אפילו בדרך זו. אבל מותר להעמיד אפילו מים או קדרה עם רוטב אף על פי שנקרש השומן, ואפילו מים שנקרשו ונעשו קרח, נגד החמה, או בכלי שעל התנור במקום שאינו יכול להיות חם כל כך שהיד סולדת בו, כדי שיתחמם השומן והקרח.

ג. אסור לתת שום דבר מאכל כגון בצלים, או שום משקה, ולערות עליו מכלי ראשון, שעירוי מבשל כדי קליפה. וכן אסור לטוח תרנגולת חמה בשומים, כל זמן שהיד סולדת בו.

ד. ואסור להדיח או לשרות אפילו במים צוננים דבר שאי אפשר לאכול כלל בלא הדחה או בלא שריה. אבל דג מלוח מותר להדיחו במים צוננים דווקא, שראוי על כל פנים לאוכלו בלא הדחה.

ה. וראוי להחמיר שלא להחזיר פשטידה לאחר אכילה או שאר מאכלים, לתנור שטמנו בו, אף על גב שהתנור כבר נצטנן קצת, אם לא כשהן חמים עדיין. אבל המאכלים שלא היו בתנור בשבת, כגון דגים ובשר צלי ומבושל, אסור להניחם בתנור אפילו כשהן חמים, שדומה לנותן בתחילה לתנור.

ו. נוהגים היתר שהנוכרי מניח דבר שנתבשל כבר ונצטנן לגמרי, לתוך הקאחעל [רעיפי התנור] קודם שהוסק התנור. אבל לאחר שהוסק התנור, אסור אפילו על ידי נוכרי.

ז. אף על גב שיש אומרים שאין בישול אחר בישול, ואין אפיה אחר אפיה, ולכן מותר לתת חתיכת פת בקאחעל [רעיפי התנור] ליבש כיון שכבר נאפה, אבל לכולי עלמא יש בישול אחר אפיה, ולכן אסור לתת פירורי פת לתוך הקדירה שיש בו רוטב, אם עדיין חם שהיד סולדת בו. ויש אוסרים לתת אפילו בקערה אם עדיין הרוטב חם כל כך שהיד סולדת בו. וכן יש צלי אחר בישול או בישול אחר צלי, ולכן אסור לתת בשר מבושל בלא רוטב בתוך הקאכעל [רעיפי התנור], שהרי שם יהיה נעשה צלי. וכן אסור לתת בשר צלי בתוך רוטב שהיד סולדת בו, שהוא בישול אחר צלי. ולכולי עלמא בדבר יבש לא שייך בו בישול, ולכן מותר להניח בשר מבושל צונן לתוך רוטב שהיד סולדת בו, וכן צלי יבש מותר להניח אפילו במקום שיתחמם כל כך שתהא היד סולדת בו.

ח. אסור להטמין בשבת אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, ולכן אסור להטמין בשבת אפילו בכרים וכסתות. ודווקא כשהמאכל עדיין בקדירה שנתבשל בה, אבל אם פינו לקדירה אחרת מותר.

כג. מלאכת הגוזז (ש"מ)

א. הגוזז צמר או שער מבהמה אפילו לאחר שהופשט העור חייב. וכן התולש נוצה מן העוף חייב, שכל זה הוא גוזז ממש. אבל לתלוש שער מבהמה בין חיה בין מתה, אסור מדרבנן. ולכן צריך ליזהר כשיש כינים או שאר דבר הנדבק בשערות העורות כשיקחם, שלא יתלוש השערות. וכן אסור לקוץ ציפורניו או שערו, ואפילו לתלוש בידו או בשיניו, ואם נטלו בכלי חייב. וכן חתיכת עור המדולדלת מבשרו אסור לתלוש, ופשיטא שאסור לסרוק ראשו במסרק או אפילו עם מברשת שוודאי תולש שער.

כד. מלאכת המלבן (ש"ב)

א. המלבן וכן המכבס בגד מאיזה מין שיהיה זה ליבון. ולא מבעיא אם מכבסו דהיינו שמשפסף צד זה בזה כדרך המכבס, אלא אפילו רק שנתן מים על גבי בגד, נקרא כיבוס. ואם היה עליו איזה לכלוך ונתן עליו מים, חייב לכולי עלמא. ואפילו לא היה עליו שום דבר, מכל מקום אסור. ולכן תינוק שהשתין מים בשבת על גבי בגד, אסור לתת עליו מים בין שהבגד של צמר או של פשתן.

ב. כשנשפך מים על שולחן או ספסל אסור לקנחו בדבר שמקפיד עליו, שגוזרים שמא יסחט המים ממנו כיון שמקפיד עליו, ואסור משום מלבן. וכן כשנתלכלך ידיו לא יקנח בדבר שמקפיד עליו, שמא יבוא לכבס המפה. אבל כשנשפך שכר או יין מותר לקנח, שבשאר משקים לא שייך מלבן שאין הבגד מתלבן על ידי זה, אלא שסחיטת שאר משקים אסור משום דש כדלעיל

במלאכת דש. ולכן אם המשקה הולך לאיבוד מותר. ודין סינון משקה שיש בו תולעים מבואר לעיל במלאכת בורר.

ג. אסור לנער בגד שנשרה במים, או שירדו עליו גשמים, ואפילו בטלטול אסור שמא יסחט. וגם אסור לשוטחם ולתלותם כדי שיתנגבו, משום חשד שיאמרו שכבס בשבת, ואפילו בחדרי חדרים אסור. אבל בגד שמחתלים בו תינוקות, אם יש עליהם גם כן צואה, או שלא נשרה כל הבגד בהשתנה, אם אין לו אחרים מותר, שניכר הדבר שלא כיבס. ובלבד שלא ישטחם נגד תנור במקום שהיד סולדת בו, שאסור משום בישול.

ד. המנער בגד חדש שחור מן השלג שנפל עליו או גשמים שירדו עליו, חייב. ולפי שאין אנו יודעים עד מתי נקרא חדש, לכן כולם אסורים. וכן אסור לנער מן אבק ואפר שנפל עליו. ויש להחמיר שלא להסיר נוצות מן בגד, ופשוט שעל ידי מברשת אסור.

ה. עור, לא אומרים אנו שרייתו זהו כיבוסו, ולכן אם יש עליו טינופת מותר לתת עליו מים, אבל אסור לכבסו דהיינו כדרך כיבוס, שעל כל פנים שייך בו כיבוס.

ו. מותר לטבול את עצמו בשבת, ובלבד שיזהר שלא יסחט השערות.

כה. מלאכת המנפץ

א. המנפץ, דהיינו שסורק במסרק צמר או פשתים, או כמו שמנפצים הצמר לעשות ממנו לבד, או כמו שעושים הסופרים שחובטים על הגידים עד שיהיו ראויים לטוות אותם.

כו. מלאכת הצובע (ש"כ)

א. הצובע בצבע המתקיים חייב, ואם אינו מתקיים אסור מדרבנן. ולכן יש לזהר כשידיו צבועות מפירות שאכל, כגון דובדבנים וכיוצא בו, שלא יקנח בבגד מפני שצובעו אם אפשר בכך. וכן אם יצא דם מחוטמו, או שחתך אצבעו ויצא ממנו דם, יש ליזהר אם אפשר שלא יקנח בבגד לבן או אדום. ודווקא בדבר שדרכו לצבוע אסור, אבל במאכלים לא שייך כלל צביעה.

כז. מלאכת טווה מיסך ועושה שני בתי נירין

א. הטווה מכל דבר המטווה, בין שטווה בידיים כמו שטוות הנשים בידיים בפלך, בין שטווה בכלי, או אפילו אם לוקח חוטים ושוזר אותם; וכן העושה לְבָד, כל זה בכלל טווה וחייב. והעושה תיקון באריגה חייב משום המיסך, או משום שני נירין.

כח. מלאכת האורג

א. האורג בין בבגד או בקנים, או שעושים חלונות מפסי עץ כמו שעושים לסכך עליו, או בשערות או בכל דבר, חייב. והוא הדין הקולע שני חוטים או שתי שערות, שזה מקרי אריגה. ואסור לקלוע שערות הראש או להתיר קליעתן, כדלקמן במלאכת בונה.

כט. מלאכת הפוצע

א. הפוצע שני חוטים, דהיינו שמפריד השתי מעל הערב או הערב מעל השתי, חייב. וצריכים רופאי ישראל ליזהר כשצריכים חוטים מפורדים לתת על המכה פתילות, שאסור להפרידם מן הבגד בשבת.

ל. מלאכת הקושר והמתיר (שי"ז)

א. כשקושרים שני דברים ביחד בקשר אחד, לא נקרא קשר שהרי אינו מתקיים בכך, עד שיקשור שני קשרים. אבל בצד אחד, אף בקשר אחד מתקיים. ולכן אסור לעשות קשר בראש אחד של חוט או מטפחת ובכל דבר. וביום הכפורים יש עושים קשר במטפחת ושופך עליה מי בשמים להריח, ונמצא עושה מלאכה. וכל קשר שדרך תמיד לקשור ולהתיר בכל יום מותר. וכל קשר שפעמים נמלך ואינו מתירו בכל יום, אף על פי שמתחלה הייתה כוונתו להתירו באותו יום אסור לקשור ולהתיר. ולכן הכתונת שדרכן להחליף משבת לשבת, אסור לקשור ולהתיר אלא יעשה עניבה. ואם אין דרך לקושרו רק לעשות עניבה ובלא כוונה נקשר, מותר להתירו.

ב. כלים שקושרים את פיהם בחוט, מותר להתירם או לחתכן בסכין. ולכן מותר לחתוך החוטים כדי לפתוח בקבוק עם משקים.

ג. כל מיני מאכלים שקשרן, מותר לנתק, שכל זה דינו כעשוי להתיר בכל יום. וכן מותר לקשור ולהתיר בעשבים, אבל עם עלי לולבים או קש, אסור, שדרכו להתקיים. ומכל מקום אף בכל דבר שמותר לקשור, לא יעשה קשר אמיץ וחזק שהוא מעשה אומן.

ד. אם ניתק החבל מן הדלי ששואבים בו מים, יכול לקשור שם חגורה, דבר שאינו מבטל בו, שהוא כעשוי להתיר בכל יום.

ה. הפותל חבלים, חייב משום קושר. וכן המפריד הפתיל הוי מתיר.

ו. אם נשמטו רצועות מנעליו או בגדיו במקום שדרכן לעשות קשר בראשו, אסור להחזירם. ומכל שכן במנעלים חדשים או במכנסיים, שאסור להכניס רצועות לתוכם אפילו בלא קשר, שגוזרים שמא יקשור. וכן אפילו בישינים רק שהנקב צר ויש טורח להכניסו, שאסור, ועיין במלאכת בונה. וזוג נעלים התפורים יחד, אין להקל לחתכם בפני עם הארץ, ודווקא לצורך הרבה.

לא. מלאכת התופר (ש"מ)

א. התופר שתי תפירות דהיינו שתחב מחט עם חוט בבגד וחזר ותחב, ונמצא שני ראשי חוט מצד אחד, וזה אינו מתקיים בלא קשר, ולכן צריך שיקשור. או אם תפר שלוש תפירות אפילו בלא קשירה חייב.

ב. המותח חוט של תפירה, דהיינו דבר שדרכו לכפול בקמטים על ידי חוט, ונפרד קצת, ומושך החוט כדי לחברו ולהדקו, חייב. וצריך ליזהר בזה, אם לא שנעשה מתחלה לכך ללבשו בעניין זה.

ג. מותר להחזיר מוכין שנופלים מכרים וכסתות. אבל אסור לתת אותם לכתחילה בכרים מפני שעושה כלי, ועוד שחוששים שמא יתפור.

ד. ואסור להדביק ניירות וכיוצא בו באיזה דבר, שהוא תופר.

לב. מלאכת הקורע (ש"מ)

א. אסור לקרוע שום דבר אפילו כשאינו מתכוון לעשות כלי. ומכל שכן שאסור לקרוע נייר לקנח בו שהוא תיקון כלי. וכן אסור לתלוש עלים מן הלולב אפילו ביום טוב לקשור בו את הלולב, שהוא תיקון אלי, שהרי בלא תלישה לא יוכל לקשור בו.

ב. אסור לקרוע ניירות הדבוקים יחד, שהודבקו בכוונה לקיום. אבל אם במקרה נדבקו דפים בספר על ידי שעווה וכיוצא בזה, מותר לפתחן.

ג. כלי שקושרים פיו בחוטים או בבגד, מותר לחתוך החוט ולקרוע הבגד מעליו, אם צריך לכך.

לג. מלאכת צידה (שט"ז)

א. הצד דבר שדרכו לצוד, כגון כל חיה ועוף, חייב. ודבר שאין דרכו לצודו, אסור מדרבנן. ולכן אסור לצוד זבובים או פרעושים, אלא אם כן הם עוקצים אותו, אזי מותר ליטלם בידו ולזורקם, אבל לא יהרגם כמו שנכתב בסי' כ"ו. וכל שכן שאסור לצוד בהמה וחיה וחתול ועופות שמרדו וברחו, שבאלו אם צדן חייב חטאת. ואווזים ותרנגולים, וכל בהמה וחיה שגדלו בביתו והורגלו כבר בביתו, ואפילו אם יוצאים יבואו מעצמן לביתו, אם יצאה מביתו, אסור לצודם ולתפסן בידיים, שעל כל פנים הם מוקצים. אבל מותר לומר לנוכרי שיצוד אותם, אם מתיירא שמא יאבדו. ואם תינוק צד אותן אין מוחין בידם. וגם יש להתיר לכוון אותו עד שיכנס לאיזה בית או לאיזה מקום המשתמר. אבל סוס וחתול שמרדו, וכן אווזים ותרנגולים שקנה מחדש ולא הורגלו כבר בביתו לבוא מעצמם, או שמרדו ואינם חוזרים עוד לביתו, גם לכוונם להיכנס למקום המשתמר אסור.

כללו של דבר: אין חילוק בין אווזים לשאר בהמה וחיה ועוף, אלא אם הורגלו כבר בביתו ובאים מעצמם לביתו, מותר לעמוד בפניהם ולכוון אותם שיחזרו ממילא או לבית אחר. אבל אם לא הורגלו עדיין בביתו אף זה אסור. ומכל מקום כיון שאינם שומעים למורי הוראה, יש להקל על ידי נוכרי, שמכל מקום אפילו כשיכנסו לבית אינו ניצוד, שאינו נוח לתפסם שם. ובלבד שהנוכרי לא יצוד אותה בידיים, שזהו צידה מן התורה.

ב. צפור שנכנס לבית דרך חלון, אסור לסגור החלון. ואם הוא זמן קור, ואינו מתכוון כלל בשביל הצידה, מותר, כיון שאין בו צידה מדאורייתא עדיין, שהרי אפילו בבית אין נוח לתפשו. ולכן אם יצאה צפור מתוך הקן שלה לתוך הבית, אף על פי שנכנסה מאליה לתוך הקן, אסור לסגור הדלת של הקן, שהרי הוא צידה דאורייתא. וכן התרנגולים ואווזים שלא הורגלו עדיין בביתו, אסור להכניסם ללול שלהם, ולסתום הפתח שלא יצאו, שכל זה הוא צידה דאורייתא.

ג. אסור להעמיד בשבת מלכודת לצוד עכברים.

ד. הנוטל דג ממקום שצריך מצודה אפילו ממקום שכבר ניצוד בו, חייב.

לד. מלאכת השוחט (שט"ז)

א. השוחט, ובכלל זה ההורג בעל חי, ואפילו פרעוש או שממית, חייב. ולכן אסור למלול בידו פרעושים. אבל כינים מותר להרוג, שאינו נקרא בריה, שאינו פרה ורבה. ודווקא כינים מראשו, ששם אין דרך להיות פרעושים, אבל המפלה בגדיו, אסור להרוג אפילו כינים, ששם שכיחים גם פרעושים, וגוזרים שמא יהרוג גם פרעושים. ובלילה, שאינו יודע אם הוא פרעוש או כינה, אסור למלול, שמא הוא פרעוש, אלא יזרוק מעליו.

ב. המוציא דם או עושה חבורה עד שנצרר הדם בבעל חי, חייב משום שוחט, דהיינו נטילת נשמה. ולכן מי שחתך באצבעו וכיוצא, אסור למצוץ הדם. וכן אסור למצוץ הדם שבין השיניים, וכן אסור להניח משחה על מכה להוציא דם. וכן יזהר כשיצטרך להעמיד עלוקה לחולה שאין בו סכנה, שלא יעמיד רופא ישראל, אלא על ידי נוכרי. וכל שכן שאסור לישראל להקיז דם, מלבד לחולה שיש בו סכנה.

ג. דג חי שהניח בערב שבת במים, אסור להוציאו משם, אפילו שאין צריך מצודה, שתיכף כשיבש ממנו קצת בין הסנפירים, חייב משום נטילת נשמה. דאף על פי שיחזור ויכניסנו למים לא יוכל לחיות עוד. ואם הוא בכלי גדול שיוכל להשמט מידו, אסור בלאו הכי משום צידה.

לה. מלאכת המפשיט (שכ"א)

א. המפשיט עור מן הבשר חייב.

לו. מלאכת המולח והמעבד (שכ"א)

א. המולח והמעבד העור באיזה עניין שדרך לעבדו - חייב. ולכן אסור לדרוס על העור ברגלו כדי שיתקשה, או לרכך אותו בידיו כדרך שהרצענים עושים, ואסור לתת העור לבית הדריסה. ופשיטא שאסור לרכך העור בשמן או בשאר דבר. ולכן אסור למשוח נעליים בשמן אפילו אין כוונתו רק לצחצחו.

ב. דבר שאינו אוכל גמור, כגון חלב או שומן, יש אומרים שיש בו עיבוד מן התורה. והמולח חלב או שומן חייב. אבל במאכלים גמורים, לכולי עלמא אין בו חיוב. ומכל מקום אין עושים מי מלח הרבה לתת לתוך הנכבשים, או כמו שדרך לתת לתוך החמאה, רק מה שצריך לאותה סעודה. וכן בשר או דגים וביצים מבושלים וכיוצא בהם, שאין המלח מועיל להם, מותר למלחן לצורך אותה סעודה, אבל לא לצורך סעודה אחרת.

ג. צנן ובצלים וקטניות ומלפפונים, שהמלח מועיל להם, אסור לפזר עליהם מלח, רק שיטבול כל חתיכה וחתיכה ויאכל. וכל שכן שאסור לפזר מלח על פולים וקטניות אפילו לאוכלם לאלתר. וכל שכן שאסור לכבוש כל מיני ירקות או פירות אפילו בלא מלח רק במים לבד.

ד. אסור למלוח בשר או דג חי כדי שיקלוט המלח, אפילו במקום הפסד.

ה. אסור להדיח בשר שלא נמלח, ומתיירא שיעברו שלושה ימים בלא מליחה. ומכל מקום על ידי גוי מותר.

ו. מותר לעשות מין טיבול שעושים מחתיכות צנון ובצלים, כיון שנותנים לתוכו תיכף שמן וחומץ, שמחליש כוח המלח.

ז. אסור לשפוך שכר או יין לכלי שיש בו חומץ כדי שגם הוא יתחמץ. כללו של דבר כל דבר שהמלח מועיל, אסור, שדומה קצת לעיבוד.

לז. מלאכת הממחק (ש"ב)

א. ה'ממחק', שהוא מוציא שער או צמר מהעור עד שמחליק העור, או המשפשף אפילו בידו על העור המתוח על העמודים, כמו שהסופרים עושים לעשות קלף, או כמו שהבורסקי עושה, בכל זה חייב משום 'ממחק', וכן הקולף מן העור. ולפיכך אין מגרדים מנעל, בין חדש בין ישן, בסכין ואפילו בציפורניו, מפני שקולף העור. אבל מותר לקנחו בקורה או בחרס המוכן, שאין בו משום איסור טלטול. והברזל שלפני בית הכנסת, אם אין לו חוד אלא שהוא עב בראשו, מותר לקנח בו.

ב. אסור לשפשף נעליים בשבת בידו או על ידי בגד לצחצחו, ופשיטא על ידי משחת נעלים, שהוא ממרח. והממרח בשעווה ובכל דבר הנמרח, כגון זפת וחלב וכיוצא בו, על רטייה או על כלי או על כל דבר - חייב. ולכן אסור למרוח רטייה אם לא לחולה שיש בו סכנה. אבל במאכלים לא שייך ממחק, ולכן מותר למרוח חמאה או פירות על לחם.

ג. המורט שיער מן הנוצה כדי שתהיה הקנה חלק בלא שיער, חייב משום ממחק.

ד. מותר לשפשף כלים בחול, ובלבד שלא ייתן בו מים. אבל לא כלי כסף עם חומרי ניקוי ולא במלח, שכן דרך האומנים לעשות.

לח. מלאכת המשרטט (ש"מ)

א. המשרטט, דהיינו כשרוצים לחתוך עור או נייר או שארי דברים, משרטט תחלה כדי שיכוון חיתוכו, וכן המשרטט נייר או קלף או כל דבר כדי לכתוב עליו, אפילו רק שתי אותיות - חייב. בין ששרטט בצבע או בציפורניו או בכל דבר, חייב משום משרטט.

לט. מלאכת המחתך (שכ"ב)

המחתך, לאו דווקא עור אלא כל דבר שמקפיד על חיתוכו במידה, ואפילו קיסם לחצוץ שיניו, נקרא מחתך וחייב. ולכן אם חס ושלום אונסים אדם למכור סחורה בשבת, צריך ליזהר שלא יחתוך מן הסחורה, כיון שהוא מקפיד על המידה, אלא יעשה על ידי נוכרי. אבל במאכלים, אפילו מאכל בהמה כקש ותבן, אין בו משום מחתך. ולכן מותר לחתוך מן הקש כדי לחצוץ בו שיניו, אבל אם מחתך כדי לסתום בו פי חביות וכיוצא בו, חייב.

מ. מלאכת הכותב והמוחק (ש"מ)

א. הכותב בדיו או בכל דבר המתקיים, על גבי קלף או נייר או על כל דבר המתקיים, אפילו לא כתב רק שתי אותיות, ויש אומרים אפילו לא רשם רק שתי רשימות כדרך שהמציירים רושמים, חייב. ולרוב הפוסקים אפילו לא כתב שתי אותיות בכתב שכותבים ספר תורה, אלא אפילו מכל כתב ולשון חייב. ולכן אין להקל לכתוב על ידי נוכרי, אלא לצורך גדול מאוד.

ב. אסור לכתוב שום אות או ציור שבעולם. ואפילו במשקים על השולחן או על הלחלוחית ושעל הזכוכית של חלונות או בחול. ואפילו לעשות בציפורניו רשימה על הנייר אסור. וכל שכן לעשות רשימה על פנקס של שעווה, שאסור.

ג. אותיות של כסף שנפלו מעל הפרוכת אסור לחברן. אבל מותר לתחוב אותם במחט באופן שלא יכול להתקיים כלל רק לפי שעה. ואפילו זה לא יעשה רק ביד שמאל שהוא דרך שינוי. ואטר יד יעשה בימינו.

ד. וכל מה שאסור לכתוב אסור גם כן למחוק. ולכן עוגות סוכר או עוגות שנכתב עליו על ידי צבע, או שיש עליו ציור בצבע, אסור לשברן. אבל ציורים או אותיות שנעשה בדפוס בלא צבע, מותר.

ה. ואם נטף שעווה על אותיות אסור לסלקו.

ו. אסור לשבור חותם שיש בו אותיות, ואפילו לומר לנוכרי אסור. וכשמביאים אגרת חתומה שאסור לומר לנוכרי לשבור את החותם, אפילו לומר לו שיקרע הנייר סביב החותם, אסור. אלא יאמר לו 'הלא אין אני יכול לקרוא', וממילא יבין. וגם זה בדוחק, כי בעונותינו הרבים הרבה חילול שבת יוצא מזה, שהרי אסור לקרות אגרת שכתוב בה ענייני משא ומתן וענייני מלחמות, ואפילו לעיין בכתב בלא קריאה אסור. ואם אינו יודע מה כתוב בו, מותר רק לעיין בו.

ז. ספר שכתוב על הגיליון אותיות או צורות, וצריך לפתחו בשבת ואין לו אחר, מותר לפתחו ולסגרו.

ח. אסור לעסוק בשום משא ומתן בין לקנות או למכור לשכור ולהשכיר בשבת, שמא יכתוב. וכן אסור לקנות קנין בשבת אפילו אגב סודר שקורין קבלות קנין.

ט. אסור לשחק שום משחק שדרך לכתוב בו, שמא יכתוב. ולשחק משחק שיש בו רווח - הכל אסור.

מא. מלאכות הבונה, הסותר ומכה בפטיש (שט"ו)

א. הבונה או סותר בנין קבוע חייב. ולכן גזרו חכמים ואסרו אפילו בנין עראי, דהיינו לתלות סדין או להעמיד מחיצה אם המחיצה באה להתיר איזה דבר שהיה אסור בלא זה. כגון מי שאין לו סוכה רק שעושה מסדינים וכיוצא בו אסור, שאם כורך במשיחה מלמעלה ומלמטה עושה מחיצה, ואם אינו כורך גם מלמטה באופן שאינו יכול לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה כלל, ואינה מועיל כלום לסוכה. וכן כשיש ספרים בבית או בפני הנר, וצריך לעשות מחיצה כדי להתיר התשמיש, אסור לעשות בשבת, אלא אם כן המחיצה כבר נמשך קצת מערב שבת אפילו רק טפח ואז מותר למשכו בשבת, שהוא רק תוספת על בנין ארעי שמותר. וכן אסור לתלות וילון בפני הפתח או החלון, אם כורך מלמעלה ומלמעלה. אבל אם אינו כורך מלמטה מותר, שזה לא מקרי מחיצה כלל, שכל שאינו יכול לעמוד בפני הרוח מצויה אינו מחיצה כלל, ואינו מועיל כלום.

ב. אם יש חלון או חור בכותל מותר לסתום אותו בדבר שאין דרך לבטלו שם, כגון בבגד. אבל בדבר שדרך לבטל ולהניח שם אסור, שהוא כמוסיף על הבניין.

ג. נגר שנועלים, כמו שעושים חור בכותל אצל הדלת ותוחבים שם חתיכת עץ, אם לא הכינו לכך ונועל בו תמיד, אפילו הכי יש להסתפק שאפשר שאפילו הכי אסור אלא אם כן קשור בדלת. ואם הוא כלי גמור, נועלים בו אפילו אינו קשור.

ד. חלונות ודלתות הבית אפילו אם תלויין על צירים הנוטלים או מחזירים חייב משום בונה או סותר, ואפילו על ידי גוי אסור וכל שכן החלונות הקבועים בבית בלא צירים שחייב.

ה. החופר גומא בין בקרקע או אפילו בעפר וחול התלושים או באשפה, אם צריך למקום הגומא הרי זה חייב משום בונה. ולכן המטמינים מעות או סחורה, כשמפחדים שלא יגזלו מהם חייב, שהרי צריך לגומא.

ו. ואם יש גומא בבית ומלאו עפר הוי בונה ולכן אסור לכבד הבית שמא ישווה גומות, ואפילו מרוצף בקרשים או אבנים דלא פלוג רבנן. אלא יכבד על ידי שינוי בכנף אוזז או בבגד, או על ידי גוי.

ז. אסור להוציא לפתות הטמונים בקרקע הבית שהרי יעשה גומות, וגוזרים שמא יסתום הגומא. אבל אם טמונים בחול ועפר התלושים המוכנים בעניין שאין בו משום מוקצה, אף על גב שנעשה גומא מותר, שהרי הגומא נעשה ממילא.

ח. רקק על גבי קרקע, לא ישפשף ברגלו הרוק, שמא ישווה גומות. אבל מותר לדרוס על הרוק ובלבד שלא ישפשף.

ט. חצר שנתקלקל במי גשמים אסור לתת שם דבר המבטלו כגון חול ואפר, שהוא כמוסיף על הבניין. אבל אם אין כוונתו לתקן החצר רק לייפותו או לכסות דבר מיאוס, מותר.

י. העושה נקב בבית או בשאר בנין חייב. ואסור לעשות נקב חדש בחביות, וכן אסור לסותמן אפילו בקש ותבן, אבל על ידי גוי מותר. אבל בטיט זפת ושעווה וכיוצא בו וממרחו, זהו מלאכה מן התורה ואסור אפילו על ידי גוי.

יא. אסור לעשות אוהל בשבת לפיכך אסור לפרוס וילון, אם הוא מקיף משלוש צדדי המיטה וגם למעלה. וכן אסור לפרוס הסדין על עגלה או על עריסה של קטן, אם לא שהוא כבר פרוס מערב שבת אפילו רק טפח, אזי מותר שהוא תוספת אוהל ארעי. וכן אותן התיבות שיש להם כיסוי שמושכים אותן, אסור למשוך כולו, ואם משך אסור להחזירו. וכן מגירה מן השולחן, אם משך כולו מן השולחן אסור להחזירו.

יב. ובסעודות גדולות שמניחים דפים על חביות כשצריכים שולחנות, יזהר שיניח הצד הפתוח מן החביות למטה על הארץ.

יג. אסור להחזיק בידו מטריה להציל מן הגשמים או מן החמה, שהרי עושה אהל. ולכן יש אוסרים גם כן ללבוש מגבעת בשבת.

יד. אין בנין וסתירה בכלי. לפיכך דלת של כלים שקשור בחבל, אם אין יכול להתירו מותר לחתכו. אבל העושה כלי גמור או שנשבר וצריך אומן להחזירו ולתקנו, חייב משום בונה. ואם התיבה גדולה לפי השיעור אמה על אמה ברום שלוש אמות, דינו כבנין ממש ואין דינו ככלי.

טו. מפתח של כלים שאבד, אסור לשבור הצירים או המנעול שהוא סותר. וכל שכן שאסור לקבוע צירים או מנעול בכלי אפילו על ידי גוי, שהוא מלאכה דאורייתא תיקון כלי. ואם יצאה הדלת מן הציר, אסור להחזירה שמא יתקע.

טז. כלים של פרקים שנעשו לפתחם על ידי בורג, כיון שעשוי לכך לפתחו ולסתמו תמיד מותר. אבל מה שאינו עשוי לפרקו תמיד, אף על פי שנעשה על ידי ברגים אסור לפרקו או להחזירו. ולכן אסור לטלטל מנורה אפילו לא הדליק בו בשבת, כיון שדרכו להתפרק, שמא יתפרק ויחזירנו.

יז. ספסל שנשמטה אחת מרגליו וראוי להחזירה אסור להחזירה, ואסור לסמכו על ספסל אחר שמא יתקע, אלא אם היה כבר מערב שבת נסמך על ספסל אחר, כיון שלא תקע מערב שבת לא גזרינן. אבל אם נשברה הרגל או אבדה, לא גזרינן שמא יעשה רגל אחר, ולכן מותר לסמכו על ספסל אחר. ולכן מותר להניח גם כן דפים שהכנים מערב שבת על ספסלים, ובלבד שלא יעמידם על חתיכת עצים שהרי הם מוקצים.

יח. אסור להכניס רצועות במנעלים או מכנסים חדשים, או אפילו בישינים אם הנקב צר ויש בו טורח להכניסם, שהוא תיקון כלי.

יט. התוקע עץ בעץ, בין שתקע במסמר או בעץ חייב. והמכניס יד לקרדום וכיוצא בו חייב. ואפילו בדבר מאכל שייך בנין, כגון שעושה גבינות או מדבק פירות ומכוון לעשותם ארוך או מרובע חייב.

כ. מי שיש לו מכה מותר לפתחה כדי שתצא הליחה, אבל אם פתחה כדי שתישאר כך פתוחה שיצא הליחה כמו שעושים הרופאים - חייב, שהרי עושה פתח. אסור לקלוע שערות בשבת שהוא כבנין, וכן אסור לסתור הקליעות.

כא. מחט שנתקעם או שאר כלי, אסור ליישרה. וכן סכין שנפגם אסור להשחילו שהוא כתיקון כלי.

כב. אסור לעשות פתילה מן בורית או חלב שחותכים אותו לפי מדתו או מכל דבר לחולה שאין בו סכנה, שהוא תיקון מנא.

כג. כל השמעת קול של כלי שיר אסור, שמא יתקן כלי שיר. ולכן אין מטפחין יד על יד ולא מרקדין.

כד. כל גמר מלאכה בין בכלים ובין בכל דבר, נקרא מכה בפטיש. ולכן הנוטל מן הבגד חוטים התלויים בו או הקסמין הנארגים בו בלא כוונה, אם מתכוון ליפות הבגד חייב. והמוציא חוטים שהחייט תופר בבגד לפי שעה לחבר החתיכות - "תפר מכליב" - חייב.

כה. כל דבר שאי אפשר להשתמש בו בלא תיקון זה אסור לעשות התיקון שהרי מתקן מנא [כלי]. ואפילו דבר מאכל, כגון ששכח להפריש חלה מערב שבת, כיון שאסור לאכול אם יפריש עכשיו, נמצא מתקן. ומכל מקום מותר לאכול החלות בשבת. אלא כיצד יעשה, יניח חתיכה מן החלות עד מוצאי שבת ואז יטול חלה.

כו. וכן אסור להטביל כלים חדשים אלא אם כן ראוי למלאות בו מים, כגון קדירה וצלוחית ימלא מים מן הבאר ועלתה לו טבילה. או יתננה במתנה לנוכרי ויחזור וישאלנה ממנו. ומכל מקום אם אי אפשר בכל זה מותר לטבול.

כז. ואסור ליטול קיסם לחצוץ בו שיניו ואם קטמו בסכין חייב, שהוא תיקון כלי. אבל קש וכיוצא בו שהוא מאכל בהמה, אין בו משום תיקון כלי ומותר לקטמו אפילו בסכין.

כח. אסור לעבור על פראם [גשר צר כעין סירה] או להכנס לספינה שאינה קשורה ליבשה. כל זה גזרו שמא יעשה חביות של שייטים, אם לא לצורך גדול.

כט. אסור להדיח כלי מאכל לאחר שאכלו סעודה שלישית, אבל בערבית ושחרית מותר שהרי זה לצורך שבת. וכלי שתיה מותר להדיח כל היום שאין קביעות לשתייה. ומכל מקום בשיבולת שועל או חול ועפר אסור להדיח.

מב. מלאכות המכבה והמבעיר (של"ד)

א. המכבה והמבעיר אפילו כל שהוא חייב. וכשיש דליקה חס ושלום ויש לחוש אפילו חשש רחוק שיהיה על ידי זה סכנות נפשות, כגון חולה או תינוק או ישן, מותר לכבות. אבל

כשהדליקה ביום ואין בזה משום סכנת נפשות, בשום אופן אסור לכבות. ולהציל מה שבבית, כ' האו"ה שיכול להציל כל דבר, דאי לא שרית ליה אתי לכבויה לפי שאדם בהול על ממונו, ויכול להציל אפילו מעות ושאר דברים המוקצים, ואפילו שאר איסורי דרבנן. ודווקא איסור דרבנן מתירים, אבל לחפרן בקרקע ולחלל שבת בשום מלאכה דאורייתא, אסור. ודווקא אשתו ובניו שהם בהולים הרבה, אבל שאר בני אדם שאינם בהולים כל כך, מותרים להציל בשבילו כל דבר מוקצה. אבל שאר איסור דרבנן מסתפק, ואינו מחלק בין בית שהדליקה בו או שאר בתים. אבל הב"ח ומ"א כתבו (וכן נראה לעניות דעתי בחיבורי חיי אדם ונשמת אדם) שזה דווקא לבתים שבחצר אחרת שאינם בהולים כל כך, ומכל מקום הם בהולים, ולכן אומרים אנו אי לא שרית אתא לידי איסור היותר חמור. אבל הבית שהדליקה בו שהם בהולים הרבה מאוד, אי שרי לי לטלטל אתי לכבויה. ולכן לא התיירו לטלטל שום דבר, רק כתבי קודש מותר לטלטל ולהוציא אפילו אם לא ערבו עירובי חצרות. ואם היה מונח בתיבה כתבי קודש וגם מעות, מותר לטלטל כל התיבה. ומלבושים מותר ללבוש כל מה שיוכל, ואז מותר להוציאם גם כן אפילו לרשות הרבים מאחר שהוא דרך מלבוש. ומאכלים אם מצילן לחצר של רבים שערבו, אין רשאי לטלטל רק מה שצריך לשבת, וכן מותרים אף אחרים לטלטל בדרך הזה. ואם מציל לחצירו או לבית חברו שעירב עמו, מותר להציל כל דבר שמותר לטלטל. אבל דברים המוקצים אסור להציל לגמרי, ומכל מקום בזמן הזה שאינם שומעים להחמיר, מכל מקום באותו בית שהדליקה שם, יש להקל שיצילו אחרים בשבילו, שמכול מקום אחרים אינם בהולים כל כך, אבל בעל הבית ואשתו ובניו לא יצילו. ועל ידי נוכרי מותר להציל הכול. ומותר לקרוא לנוכרים ולומר להם כל המכבה אינו מפסיד שכרו. ואפילו הנוכרים המושכרים אצלו מותר להניחם לכבות. אבל קטן ויודע דניחא לאביו אסור להניחו לכבות.

ב. נר דולק או ניצוצות שנפלו על השולחן מותר לנער השולחן, רק שלא יכוון לכבות. ואם אפשר על ידי נוכרי לא יעשה ישראל. אבל נר שמן, אסור לנערו שהרי מכבה.

ג. אסור לפתוח דלת או חלון נגד נר דולק שהוא קרוב להם, שמא תכבנו הרוח. ואפילו אין רוח כלל, שפתיחת דלת גורם רוח כידוע. אבל מותר לסגור דלת או חלון שבזה אינו מכבה ומבעיר. ופשיטא שאסור לפתוח דלת או חלון כשמדורה של עצים קרוב להם, אפילו אין שם אלא רוח מצויה, שהרוח מבעיר המדורה וגזרינן שמא יפתח ברוח שאינו מצויה ואז יבעיר בוודאי.

ד. אסור לסתום פי התנור כשיש אש בתוכו מפני שמכבה, וכן לפותחו מפני שמבעיר.

ה. אסור לקרות או לעיין איזה דבר בפני הנר של שמן, ואפילו הנר גבוה מאוד, שמא יטה. ובפני נרות של שעווה וחלב, נוהגים היתר. אבל במנורה של חלב, נראה לי שאסור, שבזה יש לחוש בוודאי שמא יטה.

מג. מלאכת המוציא (ש"א שמ"ה)

ד' רשויות לשבת:

רשות הרבים.

רשות היחיד.

כרמלית.

מקום פטור.

א. איזהו רשות הרבים?

מקום שהוא רחב ט"ז אמה על ט"ז אמה כשווקים שבעיירות. ואפילו יש חומה לעיר, אם השערים מכוונים זה כנגד זה, ואין הדלתות ננעלות בלילה, ואז כל המבואות הפתוחים לשוק זה כולם נקראים רשות הרבים, אף על פי שמתקצרים אחר כך. וכן הדרכים שעוברים בהן מעיר לעיר ורוחבן ט"ז אמה. ואויר רשות הרבים אינו רק עד עשרה טפחים, אבל למעלה מעשרה טפחים הוא מקום פטור. אבל אם נעץ קנה בארץ ובראשו כלי שגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, אף על פי שתחתיו רשות הרבים מכל מקום הכלי הוא רשות היחיד. ויש אומרים שבזמן הזה אין לנו רשות הרבים, שבעיני דווקא דומיא דדגלי מדבר שהיו ששים רבוא בוקעין בו.

ב. ואיזהו רשות היחיד?

כל דבר שגבוה מן הארץ עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים אפילו הוא כלי, כגון עגלה וכיוצא בו הוא רשות היחיד. וכן תל או קורה ברשות הרבים הגבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, אף על גב שלמטה היא רשות הרבים, למעלה הוא רשות היחיד. וכן בור שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים הוא הבור רשות היחיד. וכן דבר שמוקף מחיצות גבוהות עשרה טפחים וביניהן ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, הרי זה רשות היחיד, ואפילו על גבי המחיצות, אף על גב שהמחיצה עצמה אין בה רוחב ארבעה טפחים. ואויר רשות היחיד עולה עד לרקיע.

ג. איזהו כרמלית?

מקום שאינו הילוך לרבים, כגון הימים והנהרות והיערות אם אין דרך רבים עוברים בתוכה, ודבר המוקף מחיצות ד' על ד' ואין בגובה המחיצות עשרה טפחים, וגומא שאינה עמוקה עשרה טפחים, וכלי המחובר לקרקע או עמוד או תל ברשות הרבים, והם גבוהים יותר משלושה טפחים ופחות מעשרה טפחים והם רחבים ארבעה טפחים. ואויר כרמלית אינו רק

עד עשרה טפחים, אבל מעשרה טפחים ולמעלה דינו כמקום פטור. ובימים ונהרות מודדים משפת המים ולמעלה, ולא מקרקעית המים.

ד. מקום פטור

הוא דבר שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה טפחים רוחב, וגבוה יותר משלושה טפחים, אפילו עד לרקיע. וכן חריץ שהוא רחב בפחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים ועמוק יותר משלושה טפחים.

כללו של דבר: רשות הרבים הוא מקום מעבר לרבים ורחב ט"ז אמה, ודווקא עד עשרה טפחים הוא אויר רשות הרבים, אבל למעלה מעשרה טפחים הרי זה אויר מקום פטור. ורשות היחיד הוא דווקא דבר שגבהה עשרה טפחים לפחות והוא רחב ד' על ד' לפחות, ואז נקרא רשות היחיד אפילו עד לרקיע. וכרמלית הוא גם כן רחב לפחות מארבעה טפחים על ארבעה טפחים, רק שאין גובהה עשרה טפחים וגובהה לא פחות משלושה טפחים. ואויר כרמלית אינו רק עד עשרה טפחים, כמו אויר רשות הרבים דאינו עולה יותר מעשרה טפחים. ומקום פטור הוא דווקא כשאינו רחב ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ואז בין שהוא גבוהה עד לרקיע או שאינו גבוהה רק שלושה טפחים הוי מקום פטור, אבל בפחות משלושה טפחים בטל לגבי קרקע. ואינו נקרא מקום פטור אלא אם כן עומד ברשות הרבים, אבל כשהוא בכרמלית או בין רשות היחיד לכרמלית או בין רשות הרבים לכרמלית, כיון שגם כרמלית אינו רשות חשוב מן התורה, לפיכך אומרים אנו מצא מינו את מינו ובטל לגבי כרמלית, ודינו ממש ככרמלית.

ה. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, בין על ידי הליכה או שהושיט או שזרק, חייב. ולכרמלית פטור אבל אסור. ולמקום פטור מותר לכתחילה.

ו. בור ברשות הרבים עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה טפחים, נמצא הבור הוא רשות היחיד. אסור להוציא הדלי עם מים לרשות הרבים, ואפילו אם יש מחיצה לבור שהוא גבוה עשרה טפחים, נכון ליזהר שלא יעמוד הדלי על המחיצה, אף על גב שהמחיצה הוא רשות היחיד, ואם כן עדיין עומד ברשות היחיד, שחוששים שמא יוציא אותו לחוץ דהוא רשות הרבים, אם לא במקום צורך גדול. אבל אם אין לה מחיצה גבוה עשרה טפחים אסור, שתיכף מוציא מרשות היחיד לרשות הרבים. וכן עגלה שעומד ברשות הרבים והוא גבוה י' ברוחב ארבעה טפחים בלא הגלגלים, הוי רשות הרבים גמור, ואסור להוציא ממנו לרשות הרבים וכן להיפך. וכן אפילו להכניס ראשו לתוך העגלה ולשתות שם יין שרף או שאר דבר, יש ליזהר כמו בבור דלעיל.

ז. יש מקומות שלפני הבתים עושים גגות על פתח חנותם ועומד על עמודים, אסור להוציא מן הבתים לתחת הגגות, וכן להכניס משם לבתים, אלא אם כן יעשה תיקון שיעמדו קנים גם לצד הבתים משני צדדים, ויהיה לזה צורת הפתח. ואם הוא לפני שני בתים צריכים גם עירובי חצרות.

ח. אסקופה שלפני הבתים, אם גבוהה י' ורחבה ד' דינה כרשות היחיד ומותר להוציא מן הבית לתוכה, אבל לא ממנה לרשות הרבים. אבל אם אינה גבוהה עשרה טפחים ורחבה ד', הוי כרמלית ואסור להוציא מן הבית לתוכה וכן ממנה לבית וכן ממנה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה אסור. ואפילו באסקופה שעומד בין המזוזות של הפתח אסור, ולכן צריך ליזהר כשהבית נעול והנוכרי מביא המפתח שיפתח הנוכרי את הפתח. ואם המפתח מונח בפנים, אסור להכניס ידו ולהוציא את המפתח לחוץ.

ט. המרפסות הסמוכים לאכסניה אסור להכניס ולהוציא רק על פי תלמיד חכם היודע לעשות צורת הפתח כדין. וכן אסור ליטול ידיו מהמים העומד שם על הקורה שתחת הגאנעק שבין רשות הרבים והגאנעק, אם לא על פי תלמיד חכם היודע לתקן כדין. ועיין בחיבורי ח"י אדם כלל נ"ג סי' י"ג.

י. היה עומד בביתו ובידו חפץ ונתגלגל מידו וקצה השני עדיין בידו אם נפל עד פחות מעשרה טפחים לארץ ומונח שם על איזה דבר, אסור להחזיר, גזרה שמא יפול כולו ולא יהיה אגודו בידו, ואז הוא מונח ברשות הרבים. אבל אם לא נח אלא תלוי באוויר, מותר להחזירו.

יא. לא יעמוד ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, וכן להיפך. וכן לא ירוק, וכן לא ילך ברשות הרבים או מרשות היחיד לרשות הרבים ורוקו בפיו, אם כבר תלשו והפכו בפיו ממקום למקום.

יב. המעביר ארבע אמות ברשות הרבים חייב. ובכרמלית אסור מדרבנן אבל פחות מארבעה טפחים מותר.

יג. אחד המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או המכניס או מעביר ארבע אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיעשה עקירה והנחה, דהיינו שיעקור מרשות הרבים ויניח ברשות הרבים, או שיתן ביד אחד העומד שם, אבל אם עשה עקירה ולא הניח, כגון שעקר כלי והושיט לרשות הרבים וזה שעומד בחוץ לקח מידו, אינו חייב, אבל על כל פנים אסור מדרבנן. ולכן מה שמקילים להביא דבר מאכל או כיוצא בו על ידי נוכרי, צריך ליזהר שלא ייתן הכלי ליד הנוכרי שאז עושה עקירה, אלא ייקח הנוכרי מן השולחן וכיוצא בו. וכן כשמביא נוכרי איזה דבר לא ייקח אותו הישראל מידו, שאז עושה הישראל הנחה, אלא יניחנה הנוכרי על השולחן,

כדי שיעשה הנוכרי הנחה. ולכן במקום שאסור לטלטל ומלין תינוק בבית הכנסת, צריכים ליזהר שנוכרי יוציא התינוק מן הבית. ולא יתנו התינוק לידו אלא הנוכרי יקח מעצמו ויוציא לחוץ, ואז יניח הנוכרי ליד ישראלי. ואז ייתן אחד לחברו וחברו לחברו, ובלבד שיזהרו שלא ישא אחד את התינוק ארבע אמות, שהוא מעביר ארבע אמות ברשות הרבים, אלא דווקא בפחות פחות מארבע אמות. וכשיגיע סמוך לבית הכנסת, יחזור הנוכרי ויקח התינוק מיד הישראלי, אבל לא ייתן הישראלי לידו, והנוכרי יכניס התינוק לבית הכנסת ויניח על הספסל, ואז יקח הישראלי. וכן בשעה שמחזירו. וכן כשנוכרי מביא איגרת או כל דבר, יזהר הישראלי שלא ייקח מידו, אלא יניחנו הנוכרי על השולחן.

יד. עוד יש רשות אחד הנקרא קרפף שלא הוקף לדירה. כגון המחיצות שלא נעשו לדור בתוכו אלא לשמור מה שבתוכו, כגון ההיקף שעושים סביב השדות והגינות, ואם יש בהיקף זה אורך יותר מבית סאתיים, שהוא ע' אמה ושני שלישים על רוחב ע' אמה ושני שלישים ואפילו אינו מרובע, דינו ככרמלית ואסור להוציא ממנה לרשות היחיד ולרשות הרבים, ואסור לטלטל בתוכו אלא בארבע אמות כיון מגדול כל כך מיחליף ברשות הרבים. ולפיכך הכפרים שבמדינות פרייסען, אף על גב שעושים מחיצות משני צדדים וכמו פתחים לשער, אסור לטלטל בתוכו שלא הוקף לדירה. ואם הוא רק בית סאתיים וכל שכן בפחות, אף על גב שלא הוקף לדירה מותר לטלטל בכלו. ומכל מקום אסור להוציא כלי בית לתוכו אפילו כששניהם של אדם אחד, אף על גב שבחצר מותר זה גרע מחצר. ודווקא כלים ששבתו בבית אסור אבל כלים ששבתו בחצר מותר לטלטל בקרפף זה וכן להיפך, שמכל מקום שווה בזה לחצר, דגם חצר אין תשמישו כל כך בקבוע.

טו. ולפיכך מי שיש לו גן סמוך לביתו, אם נטועים בו אילנות והוא מוקף לדירה דינו כחצר ממש שמטלטלים ממנו לבית ומבית לגן, שאילנות אין מבטלים דירה, שכן דרך בני אדם ללון בין אילנות. אבל אם יש בו זרעים וירקות, אפילו זרע בחצר, דינו כקרפף, שזרעים מבטלים דירה, ואסור להוציא מן הבית בתוכו [לתוכו] וכן להיפך (ועיין דינים אלו שמבוארים היטב בחיבורי ח"י אדם כלל נ"א).

טז. קיימא לן אדם חי נושא את עצמו, ולפיכך המוציא אדם חי מרשות היחיד לרשות הרבים פטור אף על גב שלבוש במלבושים שהם בטילים לגבי האדם, מכל מקום זה דווקא באדם גדול שיכול לילך, אבל קטן שאינו יכול לילך, או גדול אלא שהוא חולה או כפות חייב. ולפיכך אסור לשאת קטן ברשות הרבים אלא אם הוא גדול כל כך שהוא הולך ברגליו, מותר לאחוז אותו בידו והוא ילך ולא גזרינן שמא יגביה אותו. ודווקא אדם חי נושא את עצמו אבל בהמה או עוף חייב.

יז. שכח והוציא איזה דבר בשבת, אם הוא במקום המשתמר אסור להביאו לביתו. ואם מתיירא שלא יגנבו, אם אפשר על ידי גוי יאמר לגוי שיביאנו, ואם אי אפשר אזי מותר לטלטל בפחות פחות מארבע אמות וכמו שכתבתי לעיל סימן י"ג. ועל כל פנים אסור להכניסו לבית, שהרי מכניס מרשות הרבים לרשות היחיד.

יח. היה בדרך ויש לו מעות בכיסו, אם יכול להפקידן או להצניען אסור להחזיקן בכיסו אפילו במקום שמותר לטלטל, ואפילו שירצה לישב בביתו תמיד, שהרי הם מוקצה. ואם אי אפשר יתפרנו בבגדו. ובמקום שאין עירוב צריך ליזהר שישב כל השבת בביתו, אך אם מתיירא שאם על ידי שישב בביתו כל היום יכירו שיש לו מעות ויגזלו ממנו, מותר לצאת לחוץ, כיון שהם תפורים בבגדו אין בו איסור הוצאה מן התורה שאין דרך להוציא כך, ובמקום סכנה מותר.

יט. ואם מחפשים אחר סחורותיו ומעותיו לגזלם, אפילו אינם תפורים מותר להוציאם לרשות הרבים שלנו במקום סכנת ממון אם אי אפשר על ידי נוכרי, שאם לא נתיר לו יבוא לחפור גומות להטמינם, וזה אסור מן התורה כדלעיל במלאכת בונה. ואם אפשר יעשה בדרך זה שלא יעשה אדם אחד עקירה והנחה, דהיינו שאחד יעמוד בחוץ וזה שמבפנים ישיט לחוץ, וזה שמחוץ יקח מידו, ונמצא שהפנימי לא עשה רק עקירה וזה שמבחוץ לא עשה רק הנחה. ואחר כך ילך גם הוא לחוץ ויעבירנה פחות פחות מארבע אמות שזה ייתן לזה וזה לזה כדלעיל סי' י"ג, או שיזרקנה לחוץ דרך כתפיו מאחוריו, שהוא הוצאה שלא כדרכה.

כ. ואם הסחורה בתיבה, אזי יוציא מקצתה לרשות הרבים ולא יוציאנה כולה בבת אחת, ואז לאחר שתנוח שם רגע יחזור ויוציא כולו, ובלבד שלא יגרור שזה הוי דרך הוצאה אלא יניח מעט, או שיקשור ברגליו, או אם הוא דבר קטן יניח במנעליו, שכל זה הוי שלא כדרך הוצאה. ובמקום פחד פתאום, במקום שיש לחוש שיבוא לידי איסור דאורייתא, התירו כל זה. אבל אם מצא מציאה בשבת שאינו בהול כל כך כל זה אסור, וברוך הגבר אשר יבטח בה' [ירמיה יז, ז].

כא. אסור לענוד שעון שהרי אינו מלבוש כלל, והמוציאו חייב. ואסור לצאת עם משקפים, ואפילו כשמניחים על החוטם ואפילו אם הם בכסף. והנשים צריכות ליזהר שלא לצאת במוך שנותנים באותו מקום להציל שלא תטנף מדם נדה, אלא כשהוא דרך מלבוש. וכשהגשמים יורדים, אסור לתת מטפחת על ראשיהם להציל מגשמים, אלא אם כן מתעטפים בו בדרך עיטוף. וכן מה שהאנשים נותנים מטפחת על הכובע בעת ירידת גשמים אסור, דמה שהוא רק להציל מטינוף הוי משא.

כב. החיגר או שאי אפשר לו לילך כלל בלא מקל מותר לילך במקל. אבל אם אינו רק להישען עליו אסור, שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, ואפילו במקום שיש עירוב, אם לא צריך הרבה אסור משום שהוא דרך חול.

כג. מי שיש לו מכה מותר לצאת עם הרטייה וגם עם הסמרטוטים המונחים עליו שבטלים לרטייה שלא ייפול, אבל אסור לכרוך על הרטייה דבר חשוב כגון מטפחת וכיוצא בו, שזה לא בטיל גבי רטייה.

כד. מותר לצאת בטלית בדרך עיטוף, אבל שלא בדרך עיטוף אסור.

כה. במקום שנוהגים לילך בחגורה להתנאות, אין למחות בידם. אבל אסור לכרוך מטפחת על החגורה ולקשור, שהרי נראה שמערים להוציא, אלא או יכרכנו על המכנסיים או תחת מעיל עליון בעניין שיהיה בגד מפסיק בין המטפחת ובין החגורה. והכורכים על הצוואר שנראה לכל שכוונתו רק להוציא אסור, אלא יכרוך על הצוואר כמו צעיף בדרך לבישה.

כו. כשיש לו ציצית פסולה בטלית או בבגד אסור לצאת בו, שאפילו הציצית הנשארים חשובים משא כיון שדעתו להשלים ולעשות ציצית כשרים. וכן כל דבר שדעתו להשלים כגון אם נפסק הרצועות מצד אחד של הבגד, וכן קרס אפילו של ברזל מצד אחד, כיון שדעתו להשלים הרי זה שנשאר הוא משא. ואם הם דברים חשובים כגון רצועות של משי או קרס של כסף, כיון שהוא דבר חשוב לא בטל לגבי הבגד, ולכן אפילו אין דעתו להשלים אסור.

כז. כל דבר המחובר לבגד הרי זה בטל לבגד. ולכן מותר לצאת בכיסים התפורים בבגד, וכן ב כובע שתפור בבגד, שמכסה על ראשו בשעת הגשמים. ודווקא דבר שדרכו בכך, אבל אסור לתפור מטפחת בבגדו ולצאת בו, שידוע שבזמן הזה אין דרך בכך ולא בטל לבגד, ואפילו לתפרו בחגורה לא מהני אם יהיה תלוי בצדו, אלא אם כן קושרו בקשר של קיימא מערב שבת או תופר וחוגר בו, שהוא כחגורה ארוכה.

מד. שביתת בהמה (ש"ה)

א. כשם שמצווה האדם שלא לעשות מלאכה, כך מצווה על שביתת בהמתו, כדכתיב: [שמות כג, יב] למען ינוח שורך וכו'. לפיכך אסור להניח לבהמתו שתוציא איזה משא ואפילו מה שהוא על גופה אם אינה לשמירתה, אבל מה שצריך לשמירתה זה הוי כמלבושה. אבל מה שהוא לשמירה יתירה אסור. ולכן מותר הסוס לצאת ברסן או במושכות שעל צווארן שזה צריך

לסוס לתפסו אם ימרוד, אבל בשניהם אסור שהוא שמירה יתירה. אבל פרה או שור לא תצא בחבל שבצווארה לפי שאינה צריכה שימור. אבל עגלים מותרים לפי שהם מורדים בקל.

ב. האוכף וכן חאמעט, אסור לתת עליו אפילו בחצר משום מראית עין שיחשדו שרוצה לרכוב עליו או לתת עליו משא. וכן אסור לצאת בזוג שקשור ברסן ואפילו בחצר, שמשמיע קול, אלא אם כן פקק הענבל. ומותר למשוך הסוס בחבל שברסן, רק שאם היה ארוך יכרוך אותו סביב הצוואר, בכדי שלא יצא מידו טפח שנראה שנושא החבל.

כללו של דבר: כל דבר שהוא לשמירה שלא יברח, בין סוס או שאר בעלי חיים ובין עוף, מותר. אבל מה שאינו לשמירה אלא לנוי, או משום סימן כמו שעושים לתרנגולים, או מה שקושרים בפי העגל והעיזים כדי שלא תניק, אסור לצאת בו. ואם משרתו נוכרי רוכב בשבת על הבהמה להשקותה, אין צריך למחות שהחי נושא את עצמו. אבל אם נותן בגדו עליו או שאר דבר, אסור.

ג. מותר למסור בהמתו לרועה, אף על פי שמוליך אותה חוץ לתחום, אבל אסור לומר לו שיוליכנה חוץ לתחום. ואם מוליך שוורים למקום אחר, אם מוסר לו בערב שבת מותר, אבל בשבת אסור, כיון שיודע בוודאי שיוליכנה חוץ לתחום.

ד. אסור להשאיל או להשכיר בהמתו לנוכרי אם יודע שיעשה בו מלאכה בשבת, אלא אם כן מתנה עמו שיחזירנו קודם שבת. ואם הנוכרי אינו מחזיר לו והוא אנוס, יפקירנה אפילו בינו לבין עצמו. ואם הישראל שכר בהמה מנוכרי, מצווה גם כן על שביתתו דשכירות ספק אם נקנה לו. אבל מותר לחזור להשכירה לנוכרי ממה נפשך. אבל אם שכר נוכרי עם בהמות שיוליך סחורתו למקום פלוני והנוכרי חייב במזונותיהם ובאחריותן, אינו מצווה כלל. וכבר כתבנו לעיל דין מי שהחשיך לו בדרך בדינים השייכים מערב שבת.

ה. אף על גב שלאדם אסור לעשות רפואה בשבת כדלקמן, לבהמה מותר, כיון דאינו בהול כל כך לא גזרינן שמא ישחוק. ולכן מותר להעמידה במים ולסוך מכתה בשמן. וכן מותר להקיז דמה על ידי נוכרי אם היא חולה, אבל אם היא בריאה, רק כדי שתאכל בטוב, אסור.

ו. אסור לתת מים על גבי סובין ומורסנין כיון דלאו בר גיבול הוא יש אומרים שתיכף כשנתן המים חייב, כדלעיל במלאכת לש. אם לא בשעת הדחק מותר על ידי נוכרי, אבל על ידי ישראל אסור. ואם אי אפשר על ידי נוכרי, אם כבר נתן מים מערב שבת, אזי מותר להוליך בכף או מקל שאינו מוקצה, ויוליכנה שתי וערב ויערה מכלי אל כלי עד שיתערב, אבל לגבל בשבת הוא מלאכה מן התורה כדלעיל במלאכת לש.

ז. אסור לחתוך תבן דק דק, ואפילו על ידי גוי אסור שהוא כטוחן, ומכל מקום אם עשה מותר לתת לבהמה. ומותר להעמיד בהמה על עשבים מחוברים שתאכל, דלא אסרה תורה רק שלא לעשות מלאכה בבהמה מפני שיש לה צער, אבל זה אדרבא נייח הוא לה. אבל אם קצר נוכרי עשבים בשבת, אסור להעמיד בהמה על גבי עשבים ממש שתאכל, שגוזרים שמא ייטול בידו וייתן לה נמצא שטלטל מוקצה. אבל מותר לעמוד בפניה שלא תוכל לנטות, ותלך לשם ותאכל ממילא. וכן מותר לומר לגוי שייתן העשבים שקצר לבהמה. ואם קצר בשביל ישראל, אם הבהמה יכולה לילך לשם ולאכול, מותר לומר לו שייתן לבהמתו אם אין לה מה לאכול. ובשעת הדחק שאין לבהמה שום דבר לאכול, מותר לומר לגוי לקצור עשבים משום צער בעלי חיים. וכן מותר לומר לנוכרי לחלוב בהמתו משום צער בעלי חיים, רק שהחלב אסור לטלטל בו ביום משום מוקצה. וכן להמרות האווזות שאינן יכולים לאכול מעצמם, אי ליכא נוכרי או קטן, והכל משום צער בעלי חיים, ולכן אינו מותר רק פעם אחד ביום.

ח. אם נפלה לגומא שבחצר מותר להוציאה אפילו על ידי ישראל, דאין כאן אלא איסור מוקצה. אבל אם הגומא ברשות הרבים מותר על ידי גוי.

ט. אם נותן שיבולת שועל או שאר מיני דגן לבהמה, לא ימדוד במידה אלא משער באומד דעתו. וצריך לזיהר מאוד שאם נוטל בכברה, שלא יכבור שיפיל המוץ שהוא מלאכה דאורייתא, מרקד. אבל כשאינו כובר בכוונה אף על פי שנוטל בכברה והמוץ נופל דרך נקבי הכברה, כיון שאין מתכוון לכך מותר כדלעיל במלאכת מרקד.

מה. עשיית חפציו (ש"ו – ש"ז)

א. כתיב [ישעיה נח, יג] וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפציו ודבר דבר, רצה לומר שלא לעשות דרכיך, שלא ילך בשבת כמו בחול, דהיינו שלא ירוץ אלא ילך בנחת וידמה בדעתו כאילו הולך עם המלך, ומכל מקום לדבר מצווה מותר לרוץ.

ב. ממצוא חפציו, רצה לומר שתכבדו שלא לעשות חפציו בשבת. ואינו רוצה לומר מלאכה, שהרי בלאו הכי אסור משום מלאכה, אלא רוצה לומר שידמה בדעתו כאלו כל מעשיו ומלאכתו כבר נעשית, וכאלו לא היה לו שום מלאכה לעשות, וזהו מכבוד שבת כדי שלא ידאוג על שום דבר, שלא לחשוב שום חשבון מחשבונותיו. ולא ילך לשדהו לראות מה היא צריכה, ולראות בבית הנוכרי כיצד הוא עושה מלאכתו, ולא ישכור פועלים, ואפילו לילך לטייל למקום

שאינן דרך בני אדם לטייל שם בכדי למצוא סוס או ספינה או עגלה לצאת בהם למחר, שהרי זה עוסק בעסקיו ממש שמחפש סוס או עגלה, ולכן אפילו אינו ניכר אסור. אבל מותר לטייל אפילו במקום שידוע ששם יש בעל עגלה ובעלי ספינות, רק שדרך בני אדם אפילו מי שאינו צריך סוס ועגלה מטיילים שם, ולכן גם הוא מותר לטייל שם, ובלבד שלא ידבר עמם בשבת רק מותר להמתין שם עד חשיכה.

ג. נוכרי שבא ליטול משכונו בשבת, וישראל אחר רוצה להיות ערב, יש אומרים שאסור. ואם הנוכרי מניח לו משכון אחר, או שנותן לו מעות מותר. וטוב שלא יגע הישראל במשכון, אלא ייקח מעצמו. ובמקום שאין עירוב יוציא הגוי דרך מלבוש, משום דמחזי שהישראל ציווה לו להוציא. וכן אסור לישראל לתת משכון לחברו, אלא לצורך מצווה, שכתוב **ממצוא חפצך**, רצה לומר חפצך אסורים אבל חפצי שמים מותר, ולא יאמר לו הילך משכון, אלא נותן לו סתם. וכן מותר לילך לסוף התחום שיהיה מוכן לילך לדבר מצווה. וכן אסור למדוד שום דבר חוץ מלדבר מצווה אם אינו לצורך מקח וממכר, שזה אפילו לדבר מצווה אסור.

ד. אין לוויים ואין פורעים בשבת, ואין שמין דבר בשבת כמה הוא שווה, אפילו לדבר מצווה.

ה. ואין מתירים נדר בשבת, אלא אם כן הוא לצורך השבת, ואז אפילו היה לו פנאי מערב שבת להתיר, מתירים. אבל שלא לצורך השבת אסור אם לא לצורך מצווה, כגון שנשבע על איזה דבר והגיע הזמן בשבת יכולים להתירו, וכן הבעל לאשתו ואב לבתו נערה מותר להפר בשבת אפילו שלא לצורך שבת, שאם לא יפר היום לא יוכל עוד להפר, דלא יהיה ביום שמעו כמבואר בהלכות נדרים.

מו. דברים שאסור לדבר (ש"ז)

א. **ודבר דבר** [ישעיה נח, יג], רצה לומר שתכבד השבת בדיבורך שלא יהיה דיבורך בשבת כמו בחול. ובזוהר [בשלח מז, ב] מחמיר מאוד שלא לדבר בשבת רק מה שצריך לו. ומה שצריך לדבר מותר לדבר אף בלשון חול, אבל מה שאינו צריך לא יועיל מה שידבר בלשון הקודש. ואסור לומר דבר פלוני אעשה למחר או סחורה פלוני אקנה למחר. גדולי הפוסקים אוסרים ללמוד בשבת אפילו ספרי חכמות, ואינו מותר ללמוד רק דברי תורה. ומכל מקום מי שיש לו חוב אצל נוכרי ונדע לו בשבת שילך מן העיר ואפשר שלא ישוב, מותר לילך בשבת לקבול עליו למושל, כיון שהוא הפסד ברור. וכן בכל מקום פסידא מותר לדבר צרכיו.

ב. ודווקא דיבור אסור, אבל הרהור מותר. לפיכך מותר לומר לחברו או לנוכרי, הנראה וטוב בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב, אף על פי שמתוך כך מבין שצריך לו לערב לשוכרו, דאינו אלא כהרהור. אבל לא יאמר לו היה נכון עמי לערב, שזה דבור ממש. וכן מותר לומר לחברו לעיר פלוני אני הולך למחר בא עמי, שהרי יש למצוא היתר בשבת אם היה שם מחיצות. אבל לא יאמר אני נוסע למחר, שהרי אי אפשר למצוא היתר לנסוע בשבת. וכן מותר לומר לחברו שהולך לאיזה מקום להביא לו משם דבר שאינו מוקצה, שהרי יש למצוא היתר בשבת שיביאנו אם היה שם מחיצות.

ג. אסור לקרות בשטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות וחשבונות, ואפילו לעיין בהם אסור. וכן באגרת שכתוב בו עסקי משא ומתן, אסור לקרות בו.

מז. אמירה לעכו"ם (ש"ז)

א. כל דבר שאסור לעשות אסור לומר לנוכרי לעשות, ואפילו לומר לו קודם שבת שיעשה בשבת. וכן אפילו לרמוז לו בידיו או שיאמר בלשון שיבין שיעשה זאת, כגון הרוצה שיסיר הפחם מן הנר, לא יאמר קנח חוטמך וכיוצא בו. כללו של דבר בלשון ציווי אסור, אבל מותר לומר לו שלא בלשון ציווי, כגון שיאמר חושך בבית. וכן כשמביאים לו אגרת חתומה מותר לומר איני יכול לקרות. וכן מותר לומר לו אחר שבת למה לא הסרת הפחם, וכן למה לא כבית הנר כדי שיבין שלשבת הבאה יכבה הנר. וכן מותר לומר לו למה לא הרבית נרות, כדי כשיראה בשבת הבאה שצריכים לנרות יותר ידליק. אבל אסור לומר לו למה לא הדלקת הנר במקום חושך, שהרי אפילו כשהדליק מעצמו אסור ליהנות ממנו, שדווקא כשיש נר דולק כבר אלא שהנוכרי מוסיף עוד נר, מותר ליהנות ממנו.

ב. מותר לומר לו שייטול נר דלוק ולילך עמו למקום אחר, שאין זה אלא טלטול. וכן בארצות הקרות מותר לומר לחמם הבית, שהכול חולים הן אצל הצינה, אבל אם אינו קר, רק מחמת תענוג, אסור.

ג. סחורה הנפסדת בשבת על ידי גשמים או דבר אחר, או שנתרועע חביות משקים ותלך לאיבוד, מותר לקרוא לנוכרי אף על פי שיודע שהנוכרי יתקן ויעשה מלאכה דאורייתא, ובלבד שלא יאמר לו. ומלאכה דרבנן, כגון לטלטל מוקצה או לכסות וכיוצא בו, מותר אפילו לצוות לנוכרי לעשות במקום הפסד גדול, או לצורך מצווה שהוא שבות דשבות, שהרי אמירה לנוכרי גם כן אינו אסור אלא משום שבות. וגדולה מזו התירו במקום הפסד, שאם אי אפשר על ידי נוכרי, מותר הישראל לעשות מלאכה דרבנן בצנעה על ידי שינוי.

ד. ונוכרי שקנה סחורה מישראל בערב שבת ובא ללקחה בשבת, אסור להניחו להוציא אפילו במקום שיש עירוב, משום שיחשדוהו שמכר בשבת. ואינו מותר אלא לצורך גדול.

ה. אסור לומר לו שילך בשבת חוץ לתחום לקרוא לקרובי המת שיבואו להספידו, אבל אם החולה מבקש שיקראו קרוביו - מותר.

ו. אם נפסק העירוב בשבת, מותר לומר לנוכרי לתקנו, שלא יבואו רבים לידי מכשול.

מח. מלאכה הנעשית ע"י נוכרי בשבת (שכ"ה)

א. נוכרי שעשה מלאכה לעצמו בשבת אסור לישראל ליהנות ממנו אלא אם כן יש בו שלושה תנאים:

(א) שלא יהיה מוקצה.

(ב) דלא שייך בו שמא ירבה בשביל הישראל.

(ג) שאינו דבר רגיל, שאם הוא דבר רגיל חוששים על כל פנים שירבה בשבילו לשבת הבאה. לפיכך נוכרי שהדליק נר בשביל עצמו מותר לישראל ליהנות ממנו דלא שייך שמא ירבה, דנר לאחד נר למאה, וגם לא חוששים שיעשה זה לשבת הבאה רק בשביל ישראל. אבל אם הדליק בשביל ישראל, אף על גב שגם הנוכרי משתמש בו, מכל מקום כיון שעיקר היה בשביל ישראל אסור. ואם היה נר דולק ובא נוכרי והדליק עוד נר, אין צריך למחות בידו ומותר להשתמש לאורו כל זמן שהראשון דולק, ובמקום דוחק אפילו לאחר שכבה הראשון. אבל נוכרי שבישל תה או קפה בשביל עצמו, חוששים שמא ירבה, ואפילו לא הרבה בשבילו, שמא ירבה בשבילו לשבת הבאה. אבל אם אינו מכירו כלל, כגון אכסניה מותר.

ב. נוכרי שצד דגים או ליקט פירות לצרכו, אסורים אפילו בטלטול, שהרי הם מוקצים, ואפילו אם ספק אם ליקט או צד היום. ולכן כל ימי הקיץ אסור לקנות מן הנוכרי דבר שבמינו מחובר, שמא תלש היום.

ג. דבר שאין בו חשש מלאכה אלא שהובא מחוץ לתחום, אם הוא בעיר שרובו נוכרי, או שידוע שהביא בשביל עצמו, מותר באכילה, אלא שאסור לטלטל חוץ לארבע אמות במקום שאין עירוב, ואם יש עירוב כל העיר חשוב כארבע אמות. ואם הובאו בשביל ישראל, אסור לו ולבני ביתו עד מוצאי שבת, אבל לאחרים מותר, ואורחים המתאכסנים בביתו הרי הם כבני ביתו, אבל אם זמנן במקרה לביתו אסור, אבל בביתם מותר. ואם הביא בשביל שנים, אסורים להחליף. ויש אומרים דהוא הדין בכל איסורים דרבנן שעשה הנוכרי בשביל ישראל הדין כן. ונוכרי שהביא דורון לישראל מסתמא עשה בשביל ישראל.

ד. ואם הובאה בספינה, אם ידוע שכבר היה בספינה מערב שבת, אף על פי שהספינה הלכה כמה פרסאות בשבת מותר, שמסתמא המים עמוקים יותר מעשרה טפחים, וקיימא לן אין תחומים למעלה מעשרה טפחים.

ה. ספק אם הובא מחוץ לתחום או אם הביא בשביל ישראל, אסורים.

ו. מיני לפתות שדרך להטמינם בקרקע כל ימות החורף, אף על פי שכבר היו תלושים, כיון שצריך כדי להטמינם מרה וחצינא [מעדר וגרזן] לחפור, אם עשה הנוכרי לצורך ישראל והוציאן אסור. אבל אם עשה בשביל עצמו מותר, כיון שבאמת אינו מחובר, וכל שכן אם נפתח הבור מעצמו.

ז. נוכרי שעושה מנעלים על המקח, אפילו שידוע שעשה בשבת אם הוא בעיר שרובה נוכרים מותר ללבשו, אבל אסור ליקח אותם מבית האומן שיחשדוהו, שיאמרו שאמר לו לעשות בשבת, וגם לא ייתן מעות לנוכרי, ושלא לקצוב עמו המקח רק ייקחם סתם. ואם עשאן בשביל ישראל, אם קצב שכרו מערב שבת או שידוע המקח, אם אין לו מנעלים וצריך ללבשן בשבת, יש לסמוך על המתירים שאומרים שאין זה דומה לנוכרי שהדליק נר בשביל ישראל שאסור להשתמש לאורו, ששם ההנאה מיוחדת לשבת, מה שאין כן נעלים וכיוצא בו, שאין ההנאה מיוחדת דווקא לשבת.

מט. דין לתת מלאכה לנוכרי בערב שבת (רנ"ב)

א. לתת לנוכרי מלאכה בערב שבת מותר, אף על פי שידוע שהגוי יעשה מלאכה זו בשבת, ואפילו סמוך לקבלת שבת, ובלבד שיוציא הכלים מבית ישראל קודם השבת, אבל בבית או בחצרו של ישראל הכל אסור. אבל ברשותו של גוי מותר לתת לו בערב שבת על אלו אופנים: (א) שיפסוק עם הנוכרי, או שעל כל פנים יאמר לו שישלם לו כראוי, או שידוע שנותנים על זה שכר, שכל זה נקרא 'קצץ', רצה לומר 'קצץ לו שכר', שאז לא הוי שלוחו של ישראל דנוכרי אדעתא דנפשיה עביד כדי לקבל שכר. ואף על פי כן צריך שיוציאנו מבית ישראל קודם שבת, שאם לא כן יחשדוהו ששכרו בשבת. ולכן מי ששכר נוכרי להוליך סחורתו, צריך למוסרו לו קודם שבת, ואם לא אסור להניחו ליקח מביתו בשבת.

ב. אפילו קצץ אם שכרו שכיר יום, רצה לומר שבכל יום ייתן לו כך וכך, אסור, דמכל מקום הוא שלוחו כדלקמן סימן ג', כיון שמייחד מלאכתו. אלא ישכור אותו בקבלנות, רצה לומר שבעד כך וכך מעות קיבל עליו לעשות מלאכה זו, או בעד שבוע אחד או חדש אחד ייתן לו כך וכך.

ג. אפילו קצץ ובקבלנות, אם מייחד לו מלאכה זו בשבת שאומר לו לעשות בשבת, או שיאמר לו ראה שאני צריך למלאכה זו תיכף במוצאי שבת עד שאי אפשר אלא אם כן יעשה בשבת, הרי זה כאלו אומר לו בשבת, וקיימא לן אמירה לנוכרי הוי שבות בין שיאמר לו בשבת או מערב שבת. אבל כשנותן לו סתם, אם כן יש רשות לגוי לעשות אימתי שירצה, ואומרים אנו שפיר מה שעושה בשבת הוא למחר להשלים מלאכתו שיקבל שכרו.

ד. ואפילו קצץ ובקבלנות ואינו מייחד מלאכתו בשבת, אם היא מלאכת מחובר, אף על פי שעומד במקום אחר שאין יהודים מצויים, אם הוא בתוך תחום שאפשר שיבואו יהודים ויראו שהנוכרי עושה מלאכה, יחשדוהו ששכרו לימים, וכיון שכן דרך העולם לשכור שכיר יום. אבל חוץ לתחום מותר, שאי אפשר שיבואו לשם יהודים בשבת. ואם שכר שכיר יום ובנה בשבת באיסור, אסור לו להשתמש באותו בית לעולם, ולאחרים בכדי שיעשו.

ה. ואם הוא מלאכת תלוש לצורך מחובר, כגון לפסול אבנים ולתקן קורה וכיוצא בו לצורך בנין, אם הוא מפורסם שהוא של ישראל אף על פי שהנוכרי עושה בביתו, דינו כמחובר. והוא הדין אפילו מלאכת תלוש אם הוא מפורסם שהוא של ישראל ועושה אותו במקום מפורסם כספינה, ונקרא שם ישראל עליו, דינו כמחובר. וכל זה בבית של נוכרי, אבל בבית של ישראל או בחצרו, לא מהני שום היתר אפילו בתלוש ובקבלנות, שהרי אנו רואים שהוא עושה בשליחות של ישראל.

ו. ואם הנוכרי הוא מושכר לישראל לשנה וכיוצא בו לעשות כל מלאכתו, ואם כן מה שעושה הנוכרי בשבת, מרוויח הישראל, שאם לא יעשה בשבת, אזי לא יוכל לעשות מלאכה אחרת בחול, הכל אסור. וכן ישראל שיש לו מרחץ, אסור מן הדין לשכור גוי, אפילו שכרו לחודש וכיוצא בו בקבלנות לחמם המרחץ, שהרי הישראל מרוויח בזה. ולא עוד אפילו להשכיר המרחץ לנוכרי שייתן לו בעד כל שבוע או בעד כל חודש כך וכך אפילו לא יסיק, מכל מקום אסור, כיון שאין דרך להשכיר בעניין זה. אלא המנהג שהישראל שוכר נוכרי והרווח לישראל, יחשדוהו שהוא שכר את הנוכרי, אם לא שכבר נתפרסם הדבר שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם, שאז מותר להשכירם בהבלעה בעד כל שבוע או חודש, בין יסיק או לא יסיק. ואם גוף המרחץ הוא של גוי, אלא שישראל שכר מגוי, מותר להשכיר לגוי דלא נקרא שם ישראל עליו. וכן הדין בתנור ברחיים ובבית בישול שכר ובית חרושת לזכוכית וכל כיוצא בזה.

זה הכלל: דבר שמנהג בני העיר להשכירם או שייטול הגוי חלק מהרווח, מותר להשכיר בהבלעה דהיינו לשבוע או לחודש או לשנה, או להשכיר שייטול חלק ברווח כפי מנהג המקום. ודבר שאין דרך להשכירו, אלא לשכור פועלים והרוויח של ישראל, אסור אפילו להשכירם, אלא אם כן נתפרסם כבר שהוא משכירם.

ז. במקום שאסור מן הדין, אם עשה - אסור לקבל השכר. ולכן אין לו תקנה להשכיר בית ביטול שכר וכיוצא בו וכן למכרם לנוכרי, אלא על פי תלמידי חכמים היודעים לעשות כדון תורה.

ח. מותר לשים חיטים ברחיים של מים ערב שבת קודם חשיכה, ובלבד שלא יעמוד ישראל שם, שאז נראה כשלוחו. ולצורך פסח מותר שהישראל יהיה עומד שם לראות שלא יתחמץ, וכן מותר להושיב שומר שלא יגנוב הנוכרי, ובלבד שלא ידבר עמו בשום עסק.

ג. מקח וממכר בשבת (שכ"ג)

א. כבר כתבנו במלאכת כותב שכל מקח וממכר אסור, אחד המוכר בפה או במסירה או במשיכה, בין במשקל או במניין או במידה, בין שמודד ביד או בכלי, ואפילו לדבר מצווה אסור. ומטעם זה אין עושים פדיון הבן בשבת, ואפילו לתת כלים, שהרי אסור לעשות הערכה כספית בשבת, וכן אסור לעשות קנין בשבת. ולכן הנושא אלמנה אסור לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת ויום טוב, שבאלמנה אין חופה קונה אלא על ידי הביאה, ואין קונים בשבת.

ב. אסור למדוד שכר ושאר משקים בכלי המיוחד למידה, אלא אם כן שממעט או מוסיף מעט דלא הוי מדידה גמורה. וכן מותר לו ללוקח ליטול המידה של המוכר עם המשקים לביתו, או שהלוקח מביא כלי מתוך ביתו אפילו כלי המיוחד למידה, ואומר לו מלא לי כלי זה, אבל לא יאמר לו תל לי ליטר, או חצי ליטר. כללו של דבר שלא יזכיר שם מידה או סכום מעות, שלא יאמר תן לי בעד ששה שקלים וכיוצא בו. והעולם נוהגים בזה היתר שאינם מתכוונים רק להודיע למוכר כמה הוא צריך. ואמנם היתר זה לא שייך רק בשכר וכיוצא בו דבר שמקחו ידוע, אבל לומר לו תן לי בעד תפוחים בששה שקלים, וכיוצא בו, שאי אפשר לומר שכוונתו כמה צריך שהרי אינו יודע כמה תפוחים ייתן לו, אלא יאמר לו תן לי שני תפוחים וכיוצא בו.

ג. אסור לחשוב עם המוכר לומר לו תן לי מידה וכבר לקחתי כך וכך. ואסור שיאמר לו תן לי בעד שלושה שקלים, וכבר מגיע לך בעד ששה שקלים וכיוצא בזה, וכל זה אסור לכולי עלמא.

ד. מה שנוהגים שכותבים שם האיש ויש לו פתקאות שכתוב עליהם סכום מעות או סכום מידה ומניח פתקה אצל המוכר, יש לאסור שהרי אסור לעיין בפתקאות האלו, שהם שטרי מקח. אלא יניח שם גרעין לסימן. ופשוט שאסור לעשות נקבים במחט וכיוצא בו לסימן. וגבאי צדקה נוהגים להקל, שמדמים לחשבונות של מצווה שמותרים.

ה. אסור להטיל גורלות ואפילו אם החלקים שווין, ואסור לשחק אפילו בדרך צחוק, שמא יכתוב. ולהרוויח הכול אסור שהוא כמקח וממכר.

נא. מוקצה בשבת (ש"ח - שי"א)

א. אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת. והטעם כדי שלא יהיה בעיניו כיום חול, להגביה ולפנות כלים מבית לבית ומפינה לפינה כיון שהוא יושב בביתו ואינו עוסק במלאכה, ונמצא שביטל הטעם שבא בתורה למען ינוח [שמות כג, יב] כנ"ל. ועוד שעל ידי הטלטול אפשר שיתעסק בהם מעט ויבוא לידי מלאכה. ולכן אסרו לטלטל אלא כפי הצורך, דהיינו אוכלים וכתבי קודש מותר לטלטל בכל עניין. וכלי שמלאכתו להיתר דהיינו שהוא עומד להשתמש בו דבר שמותר לעשות בשבת, והם כל כלי מאכל וכלי משתה, אף על פי שבחול מבשלים בו מכל מקום ראוי להשתמש בהם גם כן כך, ושולחן ומטה ובגדים, כל אלו מותר לטלטל ממקום למקום ומבית לבית, אף על פי שאינו צריך עכשיו להשתמש באותו כלי וגם אין צריך למקום שהכלי עומד שם רק שירא שמא יקרה איזה נזק לכלי הן מחמת איזה חימום או קרירות או שמא ייתטף או שמא ישבר או ייגנב וכדומה.

כלי שמלאכתו לאיסור, דהיינו שמשתמשים בו דבר שאסור לעשות בשבת, כגון מכתשת וקרדום שמלאכתו לבקוע בו עצים, ומנורה שמלאכתו להדליק בו נרות אף על פי שלא הדליקו עליו, וכן כל כלי שעושים בו מלאכה ומייחד רק למלאכה אסור לטלטל לצורך הכלי אפילו שמא ייגנב או ישבר. ואינו מותר לטלטל רק לצורך גופו, דהיינו שצריך עכשיו כלי זה לעשות בו דבר שמותר לעשות בשבת, דהיינו קרדום או מדוכה ורוצה לשבור בו אגוזים וכדומה, אז מותר לטלטל. או לצורך מקומו דהיינו שהוא צריך להשתמש במקום שהכלי עומד שם מותר לטלטל אותו ולהעמידו במקום אחר. ונר של חלב או שעווה שלם מקרי כלי, אך כיון שמלאכתו לאיסור אסור לטלטל רק לצורך מקומו דהיינו שמונח על השולחן או על הספסל, אבל כשמונח במקום שמתיירא שמא ידרסו עליו אסור. ונר שכבר כבה הוא כשברי כלי, ואסור אפילו לצורך מקומו.

ב. כלי שאדם מקפיד עליו בתשמישו שמא יהיה בו פגם, כגון סכין של שחיטה, וכן כלי מלאכה שמקפיד עליו האמן שלא יפגום, וכן כל מיני כלים שהניח החנווני בחנות ואין דרכו להשאילם, וכן כיס המיוחד למעות וכבר הניח בו מעות, וכן נייר שמיוחד לכתובה ומקפיד עליו שלא ייטף וכיוצא בהם, אסור לטלטל אפילו לצורך גופו כגון לחתוך בו לחם וכיוצא בו, או שצריך למקום הכלי, אפילו הכי אסור.

ג. ומכל מקום אם הכיס תפור בבגד, מותר ללבוש הבגד, שבטל לגבי הבגד. אפילו יש מעות בכיס מותר לטלטל הבגד, אבל אסור ללבוש שמא יצא בו לרשות הרבים, ופשיטא שאסור להכניס ידו לתוכו.

ד. דבר שאינו לא כלי ולא מאכל אדם ולא מאכל בהמה, כגון אבנים ומעות ועצים ועפר וחול ועצמות הקשים שאין בהם מח, וקליפות אגוזים ונוצות וחתיכות ברזל וחתיכות זכוכית ומחט שניטל עוקצה או חורה ובהמות ועופות וכיוצא בהם, וזה נקרא מוקצה מחמת גופו. דברים הללו אסורים לטלטל לעולם בלא היתר, רק כשירצה להשתמש בהם בשבת יש מהם שצריכים תיקון מערב שבת, ויש מהם שמספיק במחשבה. ודברים הללו הם ארוכים וצריך ללמוד בחיבור חיי אדם בדין מוקצה.

ה. עוד יש מוקצה מחמת מצווה, כגון מותר שמן הנר שדלק בשבת או המטפסף, ועצי סוכה והסכך והנוי סוכה. והרוצה לשמור עצמו ואוהב נפשו לאור באור החיים ילמד דינים אלו בספרי ואז יבין איך לעבוד ה' ולא יכשל.

ו. עוד יש מוקצה מחמת איסור מלאכה, כגון פירות שנתלשו בשבת וכן דגים שניצודו בשבת וחלב שנחלב בשבת וביצה שנולדה בשבת, כל זה אסור לטלטל בשבת.

ז. מטאטא שמכבדים בו הבית, הוא מוקצה ואסור לטלטלו, רק שהגוי בעצמו ייקח. ואפילו לקחת ממנו ענף להכות הקטן אסור.

ח. אם אחד מהדברים המוקצים מונח על כלי, אפילו כלי שמלאכתו להיתר, אם הניח עליו בכוונה שיהיה מונח עליו כל השבת, והיה מונח עליו בין השמשות, אף על פי שנדמן שניטל דבר המוקצה מן הכלי על ידי נוכרי וכדומה, אף על פי כן אסור לטלטל הכלי, כיון שהיה מוקצה בין השמשות נעשה הכלי בסיס לדבר האסור. אבל אם היה בדעתו שלא יהיה מונח שם כל השבת, ועכשיו צריך לכלי ההיתר, והוא צורך גדול, מותר לנער האיסור מן הכלי. אבל אסור ליטלו בידיים. והוא הדין אם שכח מוקצה על כלי ולא הניחו בכוונה, מותר לנער המוקצה מעליו. ולכן כשמונח על השולחן קליפי אגוזים אסור ליטלם בידיים ולזרקם, אלא ייקח המפה מן השולחן ויזרקם, או שינער מן השולחן.

ט. בסיס לאיסור ולהיתר, כגון מגרה שבשולחן וכיוצא בו שמונח בתוכו מעות וגם מאכלים או כלים, אם האיסור חשוב עליו יותר, אסור לטלטלו. ואם ההיתר חשוב עליו יותר מותר לטלטלו.

י. אסור לבטל כלי מהיכנו. ולכן אסור לתת כלי בשבת שיפול המוקצה לתוכו, שעל ידי שיפול המוקצה לתוכו יהיה אסור לטלטל הכלי. ולפיכך אסור לתת כלי תחת התרנגולת שיפול הביצה לתוכו, אבל מותר לכפות כלי על המוקצה, וכן לכפות סל על אפרוחים, ומכל מקום כל זמן שהאפרוחים עליו אסור לטלטל הסל.

יא. כשמטלטל המוקצה לצורך גופו או מקומו, כל זמן שעודו בידו מותר לטלטלו ולהניחו באיזו מקום שירצה. ולכן אם שכח מעות בבגדו, מותר לילך למקום המשתמר ולנער משם המעות.

יב. טלטול מן הצד, אם הוא לצורך דבר המותר, כגון שהטמין פירות בנוצות וכיוצא בו, אם מקצתן מגולים או שיכול לתחוב בו סכין ולהוציא, אף על גב שעל ידי זה נופל המוקצה מותר, אבל לצורך דבר המוקצה אף זה אסור. ולפיכך מה שנוהגים בכפרים שהנוכרי מניח המעות על השולחן, והישראל גוררו בסכין עד שיפול לתיבה, או שמקבל המעות על ידי כלי או בגד, כל זה אסור. ומכל מקום אם אינו מטלטל כלל בידיו, רק בגופו או ברגליו, שזה גרוע מטלטול מן הצד, יש מתירים. ולפי זה אם נר של חלב מונח בארץ, מותר לדחפו ברגליו, ויש אוסרים גם בזה. וכן אם הסוכה נוטפת מי גשמים, אסור להכות בידו על הסכך, אבל מותר להכות עליו במקלות שהוא טלטול מן הצד.

יג. כל דבר מטונף, כגון צואה של אדם או של בהמות ועופות, אם הם במקום דריסת בני אדם, ומתיירא שיטנף בהם, או שמאוס עליו, מותר להוציאם אפילו בלא כלי. ואם הוציאו בכלי, כל זמן שהוא בידו מותר להחזירו כדין כל מוקצה, ולאחר שהניחו מידו אסור לטלטלו, אלא אם כן נותן לתוכו מים ויהיו המים ראויים לבהמה, שאז מותר לטלטל הכלי אגב המים. אבל בשביל שלא יטנפו בו תינוקות אסור להוציאו אפילו בכלי, אלא יכפה עליו כלי. ומכל מקום אם הכלי מלא ואי אפשר לפנות עליו, מותר להוציאו לאשפה ולהחזירו, משום כבוד הבריות.

יד. סחורה שירדו עליה גשמים בשבת, אם אפשר להוציאן או לכסותן על ידי גוי - מותר. ואם לאו, מותר לישראל לכסותן, אבל אסור לטלטלן ולהוציאן, כיון שאפשר להצילן על ידי כיסוי או להוציאן על גוי, ואם כן אינו בהול כל כך. אבל היזק שבא פתאום על אדם, כגון דליקה, או שמתיירא מגנבים וכיוצא בו, מותר לטלטל אפילו מעות. ויש אומרים שיטלטל אותם דווקא על ידי כיכר או שאר דבר שאינו מוקצה.

טו מת בשבת אסור להגביה אפילו על ידי כיכר ותינוק, במקום שאין לחוש שיסריח, אלא ישמטו הכרים מתחתיו. ופשיטא שאסור להעצים עיניו או ליישר איבריו. ואם הוא מטונף או מאוס בעיני רואיו, מותר לטלטלו על ידי כיכר ותינוק, או על ידי כסותו, ולרחצו בידיים במים, אבל לא על ידי מפה שמא יסחט.

נב. דין חולי או מקום סכנה (שכ"ח ש"ל)

א. כל חולי שיש בו סכנה חייב כל אדם לחלל שבת בשבילו בכל המלאכות, ובלבד שהרפואה ידועה על פי מומחה, או שידוע לכל שהיא רפואה בדוקה. ואם אפשר לעשות בלי שום דיחוי ואיחור על ידי שינוי, או על ידי נוכרי - עושים, אבל אם יש לחוש שיתאחר הדבר, אסור לעשות

על ידי נוכרי או שינוי, אלא על ידי גדולים מישראל. וכל הזריז הרי זה משובח, ואסור לשאול כלל, אלא כיון שידוע שצריך לדבר זה, חייב לחלל שבת. ואפילו רצו הרבה בני אדם לעשות דבר אחד, שכל אחד לא ידע שעשה חברו, יש להם שכר טוב.

ב. כל מכה שהיא בחלל הגוף מהשיניים ולפנים, דהיינו שחלה אחד מאיברים הפנימיים מחמת מכה או בועה, וכן מכה שעל גב היד או על גב הרגל, ואפילו אם הוא ספק אם יש בו סכנה, וכן מכה שנעשית על ידי ברזל, ושחין הבאה בפי טבעת [פיסורה], וכל מחלה הגורמת לקור וחום לסירוגין - מחללים. אבל קדחת רגילה, שידוע שאין בה סכנה כלל, אסור לחלל עליה שבת, ודינה כחולי שאין בו סכנה לקמן.

ג. כל חולי ומכה שרופא אומר שהוא סכנה, אף על פי שהוא באברים חיצוניים - מחללים, ואפילו רופא אחר מכחישו ואומר שאין סכנה, הרי זה ספק נפשות ולהקל.

ד. יולדת היא חולה שיש בו סכנה, ומחללים עליה שבת לכל מה שצריכה: קוראים לה מיילדת ממקום למקום. ומדליקים לה נר ואפילו היא סומא, ואף על פי שיכולים לעשות לה בלא נר, שמא תרגיש שלא הדליקו ותיחלש דעתה. ומכל מקום כיון שכאב היולדת הוא דבר טבעי, ואין אחד מאלף שמתה מחמת לידה, כל מה שיכול לעשות על ידי שינוי עושים. ומשעה שמרגשת קצת ואפילו בספק, מותר לקרוא למיילדת, ואפילו מחוץ לתחום. אבל לחלל בשאר דברים אסור, עד שתשב על המשבר, או משעה שהדם שותת ויורד, או משעה שאין בה כוח לילך, עד שחברותיה צריכים לשאת אותה בזרוע. כיון שנראה בה אחד מאלו - מחללים עליה שבת.

ה. כל שלושה ימים ראשונים, אפילו אמרה אינה צריכה, מחללים עליה שבת, אם אנו רואים שצריכה לכך. ולא מחשבים את הימים מעת לעת, שאם ילדה ביום רביעי סמוך ללילה אם כן שבת כבר לאחר שלושה ימים. משלושה ועד שבעה, אם אמרה אינה צריכה, ואפילו חברותיה אומרים צריכה, אין מחללים. אבל אם רופא אומר שצריכה - מחללים. ומשבעה ואילך, הרי היא חולה שאין בו סכנה, ומותר לעשות צרכיה על ידי נוכרי עד שלושים יום.

נג. דין חולה שאין בו סכנה (שכ"ח)

[ענייני רפואה שעבר זמנם הושמטו מסעיף זה]

א. חכמים גזרו מלעשות רפואה בשבת אפילו דבר שאין בו משום מלאכה, או שמוכנה מערב שבת, שאם נתיר לו לעשות רפואה מוכנה מערב שבת, יטעה לומר שמותר לשחוק הסימנים בשבת וחייב משום טוחן, ואם ימרח רטייה חייב משום ממחק.

ב. מי שיש לו מיחוש בעלמא, אף על פי שכואב לו הרבה, אם מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה אפילו על ידי נוכרי. ...

ג. רטייה שנפלה על גבי כלי או שהוחלקה ממקומה, יחזירה, כיון שלא שכיח, לא גזרו. ומגלה מקצת רטייה ומקנח פי המכה, וחוזר ומגלה קצה השני ומקנח, ובלבד שלא יקנח הרטייה שהוא ממרח. ומכה שנתרפאה, נותנים עליה רטייה, שאינה רפואה אלא שומרת מזיהום.

ה. ודבר שאינו אלא מדרבנן ואי אפשר לעשות על ידי נוכרי, מותר ישראל לעשותו על ידי שינוי. ואם אי אפשר על ידי שינוי, מותר אפילו לעשות כדרכו.

ז. וכל דבר שמותר לעשות על ידי ישראל בחולי שאין בו סכנה, נראה לי דאפילו יכול לעשות על ידי נוכרי מותר. וכל דבר שמותר על ידי ישראל, אין חילוק אם חולה בעצמו או ישראל אחר.

ח. חולה שאין בו סכנה, מותר לומר לנוכרי לבשל אפילו דברים שאסורים משום בישולי נוכרי. ומכל מקום מה שנשאר למוצאי שבת אסור אפילו לחולה עצמו, ובשבת אסור לבריא.

י. אדם בריא מותר לשתות משקים אף על פי שאין דרך בריאים לשתותן, ודווקא כששותן לצמא, אבל אם כוונתו לרפואה אסור. אבל דבר שדרך בריאים לאכול ולשתות, אף על פי שמתכוון לרפואה מותר. ומותר לאכול רוטב ולגמוע ביצה חיה להנעים הקול.

יא. אם מצטער מרוב מאכל ורפואתו להקיא, מותר לתחוב ידו לגרונו להקיא, אבל על ידי סמים אסור. וכל שכן שאסור לשתות דברים לשלשל מעיו, אם לא שהוא חולה הכולל כל הגוף שאז מותר.

יב. אסור להיכנס למרחץ בשבת אפילו אם אין כוונתו להזיע, רק לעמוד במקום שיכול להזיע אסור. ולכן הטובלים בשבת ואחרי זה עומדים במרחץ במקום שיכולים להזיע, יצא שחרם בהפסדם ונקרא עברין. ואסור לרחוץ או אפילו לשפוך על גופו אפילו מים שהוחמו מערב שבת, אבל מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו או שאר איברים בחמין שהוחמו מערב שבת, ובלבד שלא ירחץ רוב גופו, ופשיטא שלא ירחץ בבגד שמא יסחט.

ולכן שלא כדין עושים הנשים הטובלות בשבת במקווה של מים חמין, וצריכים ליהרהר שלא יהיה המים רק פושרין. אפילו לרחוץ בנהר אסור לתענוג, אם לא לצורך מצווה כטבילת נדה בזמנה או לקריו שלא היה לו אפשר לטבול קודם שבת. והרוחץ בנהר אפילו ידיו לבד, צריך שינגב יפה כשעולה מן הנהר, שלא יישארו מים עליו ויטלטל ארבע אמות בכרמלית. הטובל

בשבת רשאי להתנגב במגבת או בבגד, ומותר להביאו לביתו אם הוא במקום שיש ערוב, ולא חוששים שמא יסחט. ... אסור לשפשף ידיו במלח, וכל שכן בסבון אסור, שהם נימוחים ודומה לריסוק ברד ושלג במלאכת דש.

נד. דין מבוי וחצר (שס"ג)

א. כל מקום שיש לו שלוש מחיצות הוא רשות היחיד מן התורה ומותר לטלטל בכולו, אך חכמים אסרו לטלטל בו שדומה קצת לרשות הרבים. ולכן אסור לטלטל בתוכו עד שיעשה תיקון ברביעית בין חצר ובין מבוי, אלא שחלקו ביניהם דחצר דתשמישו צנוע צריך שיהיה לו סתימה יותר ממבוי.

ב. ולכן מבוי סתום משלוש רוחות ופרוץ מרוח רביעי, אם רחב פתח המבוי פחות מעשר אמות, מעמיד לחי אחד אצל הפתח באחד מן הצדדים, דקיימא לן לחי משום מחיצה, אם כן הרי זה כאלו היה לו מחיצה שלימה. והוא הדין אם יש פרצה באחת מן המחיצות, אפילו רק ארבעה טפחים, אם בקעו בה רבים צריך תיקון זה. וחצר שפרוצה במלואה ברוח רביעית, הצריכו חכמים סתימה יותר, דהיינו שיעמיד שני לחיין משני צדדי הפתח, או שיעמיד שם פס אחד רחב ארבעה טפחים, או שנשאר שם פס ארבעה טפחים. ולפי שיש חילוקי דינים במבוי איזה נותר בלחי אחד, ולכן כל מבואות שלנו צריך לתקן כדין חצר, דהיינו או שני לחיין משני צדדי הפתח או פס ארבעה טפחים.

ג. יזהר להעמיד שני הלחיים זה כנגד זה, אם לא בשעת הדחק שיש להכשיר אפילו זה שלא כנגד זה.

ד. הלחי הוא קנה, אף על פי שהוא דק, רק צריך שיהיה גובהו עשרה טפחים לפחות, ויהיה חזק ומהודק שלא ינוד ברוח מצויה, ולא יהיה רחוק מן הכותל שלושה טפחים, ולא יהיה גבוה מן הקרקע שלושה טפחים.

ואפילו לא העמיד אותו שם לשם לחי אלא שנזדמן לו מאליו, ואפילו אם העשרה טפחים אינם מחוברים יחד אלא שברי שברים, כמו האבנים והקורות היוצאים מן הכתלים זה למעלה מזה, ובלבד שלא יהיה בין אבן או קורה שלושה טפחים. אלא שבלחי העומד מאליו לא מהני רק אם סמכו עליו מערב שבת לשם לחי, אבל לא סמכו עליו מערב שבת, כגון שהיה שם לחי אחר ונפל בשבת ובאים לסמוך עליו בשבת, לא מהני.

ה. במה דברים אמורים בזמן שפתח המבוי או החצר עד עשר אמות, אבל ברחב מ' אמות לא מהני לחיים ולא פס ארבעה טפחים עד שיעשה שם צורת הפתח, ומהו צורת הפתח אפילו קנה משהו מצד זה וקנה משהו מצד זה, ואפילו זה שלא כנגד זה, וקנה או חוט של ברזל או

של פשתן על גביהן. ובלבד שיהיו הקנים גבוהים על כל פנים עשרה טפחים, ולא יהיו מרוחקים מן הארץ שלושה טפחים, אבל מלמעלה אפילו שאינם מגיעים עד החוט כשר רק שיהיו מכוונים ממש נגד החוט או הקנה שלמעלה, ואם הרחיק אפילו כל שהוא פסול, שהוא צורת הפתח שעשאה מן הצד ופסול.

ו. ולפיכך אם הקנים גבוהים וקשר החוט על ראשי הקנים סמוך לראשן בעניין שבולט מן הקנים למעלה מן הקנה או החוט שעל גביהן, גם כן פסול שהרי בפתח המשקוף מונח על המזוזות ולכן צריך שיכונן שיהיה הקנה או החוט העליון מונח דווקא על הקנים, או כנגדן ממש.

ז. דין תיקון המבואות בעיר שיש בה מבואות הרבה זה נכנס לזה, מבואר בחיבורי ח"י אדם כלל ע"א סי' ט' י'. ודין מבוי או עיר שצדה אחד נהר מבואר שם סי' י"ב י"ג.

ח. מבוי שנשבר העירוב בשבת, אם הוא מוקף חומה רק שנשבר התיקון לחלק מבואת יהודים לעצמן, אומרים אנו: שבת הואיל והותרה - הותרה. אבל אם אינה מוקפת חומה, כיון שאין מחיצות, לא אומרים אנו הואיל והותרה הותרה. ואותן המבואות שנשבר העירוב שלהן אסורות לטלטל במבוי, ומכל מקום מותרים לטלטל בחצרות, אף על גב שהעירוב חצרות מונח במבוי אחר שאין יכולים להביאו אצלן, מכל מקום אומרים אנו הואיל והותרה הותרה. ומותר לומר לנוכרי לתקן העירוב בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול. וחצר שנפרצה בפרצה האוסר לכרמלית בשבת, כיון שאין כאן מחיצות לא אומרים אנו שבת הואיל והותרה וכו'.

נה. עירובי חצרות ושיתופי מבואות וברכותיהם (שס"ו - ש"ע)

א. תקנו חז"ל, שאף על פי שהמבואות והחצרות כתיקונן במחיצות גמורות, מכל מקום אסור לטלטל בהם מן הבתים לחצרות ומהחצרות לבתים, וכן מן הבתים למבוי, אלא אם כן ערבו יחד. לפי שהמבוי הוא כמו רשות הרבים, וכן החצרות נגד הבתים הוא כמו רשות הרבים, כיוון שהבית מיוחד לאחד והחצר משותפת לכל הדירים בחצר נראית כרשות הרבים. ואם יהיה מותר לטלטל בלא עירוב, יבואו לטעות שמותר לטלטל גם כן מרשות היחיד לרשות הרבים. ולפיכך תקנו שיהיו כל בעלי הבתים שבחצר מערבים יחד, דהיינו שכל אחד ייתן קצת לחם, ויתנו הכול בכלי אחד דווקא, כדי שיהיה הכול מעורב ביחד, ולכך נקרא 'עירוב'. ויניח הכול בבית אחד, וכיון שדעתו של אדם נגררת אחר המקום שמאכלו שם, והוא כאלו כולם דרים בבית זה. ונמצא הוי כאלו לא דר בחצר זה אלא אחד. ואחר כך יתערבו כל החצרות יחד ויניחו הכול בחצר אחת, ונמצא כאלו אין במבוי אלא חצר אחת.

ותקנו חז"ל שאין מערבים אלא בכיכר, שלא יבואו לידי מריבה, שזה יאמר אני נותן פת שלם ואתה פרוסה. ועוד כמה חילוקי דינים.

ולפיכך המנהג הפשוט בכל הקהילות, שהשמש גובה מכל בעלי בתים מעות או ביצים, והוא קונה קמח ומתקן מזה מצה, לפי שאינה ממהרת להתעפש כל כך כמו לחם חמץ, ומזכה המצה לכל בני עירו, דהיינו שנותן המצה לחזן או לרב או לאיש אחר, ואומר: זכה בשביל כל בני העיר. ואז מברך ברוך אתה ה' וכו' וציוונו על מצות עירוב, ואומר 'בדין יהא שרי לנו לעיולי ולאפוקי מבתיים לחצרות ומחצרות לבתיים ומחצר לחצר ומחצרות למבואות וממבואות לחצרות לנא ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת'. ומניחים המצה בבית הכנסת.

ב. וכיון שמחמת העירוב נחשבים כאלו כולם דרים שם, ואם כן על כורחך צריך שיהיה העירוב מונח במקום שכל אחד יכול להביא העירוב אצלו בין השמשות. ולכן, אם לא תקנו המבואות, שאז אסורים לטלטל במבואות, אין זה נקרא שתופי מבואות. ולכן אם דרים בחצר בית הכנסת על כל פנים שני בעלי בתים, בעניין שבלא העירוב היו אסורים לטלטל בחצר, ועל ידי העירוב מותרים, ואם כן הרי זה עירובי חצרות. ואם לאו - לא מועיל העירוב כלום, והמברך מברך לבטלה. שאים כדי לטלטל בבית הכנסת עצמו, אין צריך לערב. לא מבעיא לכלים ששבתו בתוכו שמותר, כדלקמן סי' ג', אלא אפילו אם אחד הביא בשוגג כלים מביתו, אפילו הכי מותר לטלטל בתוכו, דלא נקרא בית דירה כלל.

ג. אם לא ערבו בחצרות, אסור להוציא כלים ששבתו בבית לחצר, ומחצר לבית החצר השני. אבל כלים ששבתו בחצר, מותר לטלטל אפילו מחצר לחצר. וכן מחצר לקרפף שלא הוקף לדירה, שכל אלו כיון שאין תשמישן תדיר, לא הצריכו חכמים לערב. ותיקון העירוב אינו אלא כדי להוציא כלי הבית לחצר או לבתי החצר השני.

ובר שבין שתי חצרות שלא ערבו, אסור להכניס המים לבתים, אבל מותר למלאות בכלי ששבת בחצר ולשתות שם. וכן בית הכיסא שבין שני בתים שלא ערבו, שדינו ככרמלית, ובית הכיסא הוא רשות היחיד, ואסור לפנות שם, שמוציא מרשות היחיד לכרמלית. ומכל מקום אם שכחו ולא ערבו, מותר לפנות מפני כבוד הבריות. והוא הדין אם שכח ולא הכין מערב שבת דבר לקנח בו, או שהכין וניטל משם, מותר להוציא מרשות היחיד לכרמלית לצורך קינוח.

ד. אפילו שני בתים ופרוזדור ביניהם, וכל שכן שני בעלי בתים שדרים בחצר אחת כל אחד בביתו, אסורים לטלטל אם לא ערבו יחד. והנכון שאחד מהם ייקח פרוסת פת, וכל שכן פת שלם, ויהיה בו על כל פנים לפחות ששה ביצים, ולכתחילה יהיה כשיעור שמונה ביצים. וייתן לאיש אחר, אפילו אם אינו מבני אותו חצר, אבל לא על ידי בניו אם הם סמוכים על שולחנו. ואם אין שם אחר, יכול לזכות אפילו על ידי בניו אם הם גדולים, או על ידי אשתו, ויאמר לזוכה שיזכה בכיכר זה בשביל כל בני החצר, או בשביל כל בני העיר, ואז יגביה הזוכה את הפת טפח, כדי שיקנה בהגבהה זו את הלחם, ובשעה שמזכה מברך ואומר כפי שנתבאר למעלה.

ה. עירוב חצרות מועיל דווקא כשדרים באותו חצר ישראלים בלבד. אבל אם נוכרי דר שם בקביעות לא מועיל עירובם, וצריכים לשכור מהנוכרי רשותו. מותר לשכור ממנו אפילו בשבת, ונותן לו בעד השכירות איזה דבר מאכל או משקה, ובפחות משהו פרוטה. ויאמר לו "השכר לי רשותך". אבל אם אמר לו תן רשות שאוכל לטלטל בחצר ובמבוי, לא מועיל, אלא דווקא בדרך שכירות או מכירה.

ואין צריך לשכור מהנוכרי בעל הבית, אלא אפילו מעבדיו, ואפילו הוא מוחה. ואם קנה הרשות משר העיר או מעבדיו סגי בזה. ודווקא אם יש לשר העיר רשות להעמיד בבתייהם של הנוכרי כליו וכלי מלחמתו וחיליו. אבל אם אין רשות, אזי לא מהני השכירות רק לטלטל במבואות מחצרות של ישראל שאין נוכרי דר שם, שהרי הדרך הוא של שר העיר, אבל בחצרות שישראלים ונוכרים דר בהם - אסור. אבל אם שוכר מעבדי המלך כגון משוטר, מהני לכל.

ו. אורח נוכרי שנכנס שלא ברשות, אינו אוסר לעולם. ואם ברשות, אם רגיל לבוא - אוסר מיד, ואם אינו רגיל, אינו אוסר אלא לאחר שלשים יום. ואם חיל של מלך נכנסים לבית ישראל, אם הוא על פי דין המלכות, אוסרים ודינם כשאר נוכרים. אבל אם בגזל נכנסו, אינן אוסרים. היה הבית של ישראל והשכיר או השאיל לנוכרי בית בחצרו, אינו אוסר עליו, שעל דעת כן לא השכיר לו. אבל אם הבית של נוכרי והשכירו לישראל, לא מועיל שכירות הבית לענין שכירות העירוב, שהרי לא השכיר לו רק בית מיוחד, ולא רשות כל החצר.

ז. אורח שנתארח בחצר, אפילו שכר בית בפני עצמו ואכל בפני עצמו, אם לא נתארח רק לשלושים יום, וכל שכן בפחות, אינו אוסר על בני החצר. ולכן הסוחרים הנוסעים ליריד, והזדמנו לשבות בעיר, אם היא מוקפת חומה ודר שם ישראל אחד בקביעות, הרי כולם נקראים אורחים ובטלים לגבי בעל בית, ואינם אוסרים כלל, ומותרים לטלטל בכל העיר ובכל החצרות. ואפילו הרבה ישראלים שמתאכסנים בהרבה חצרות. אבל אם אין שם יהודי אחד הדר שם בקביעות, אם שכרו הישראלים כל אחד בית אחד בחצר אחד, אוסרים זה על זה, עד שיערבו וגם ישכרו רשות מן הנוכרים. ואם דרים שני בעלי בתים ישראלים באותו עיר, אף על גב שכל אחד דר יחידי בחצרו, ואין אחד אוסר על חברו, ואם כן על כל פנים האורחים אפילו השכירו בתים בחצרו ואינם אוסרים עליהם כדין אורח, מכל מקום אסורים לטלטל בעיר, אלא על ידי עירוב ושכירות מכל הנוכרים שבעיר, או משר העיר כדלעיל. ומכל מקום ירא שמים ראוי להחמיר על עצמו שאפילו כשהוא אורח, הבעל הבית אוסר עליו. אבל לכולי עלמא אין האורח אוסר על הבעל הבית.

ח. שאר דינים אימתי צריכים לעירוב ואיזה תיקון יעשו שיהיה מותרים לטלטל, מבואר בחיבורי חיי אדם כלל ע"ג ע"ד.

נו. עירובי תחומים (שצ"ו - ת"י)

א. אסור לצאת בשבת חוץ לתחום, והוא אלפיים פסיעות בינונית. ויש אומרים שמודדים אלפיים עם אלכסון, שהם אלפים ושמונה מאות פסיעות. ויש להקל בשעת הדחק או לצורך מצווה, כגון לילך למניין להתפלל. עוד הקלו שאותן אלפים אמה הם חוץ ממקומו, ומקומו של אדם הוא ארבע אמות, דהיינו סתם אדם נחשב גופו שלוש אמות ואמה כדי לפשוט ידיו, והיינו אפילו קונה שביתה בשדה, יש לו אלפים תת"ד אמות.

ב. ואם שבת בעיר, שהיא מוקפת, או אפילו אינה מוקפת חומה, ואפילו אין הבתים בבניה רצופה יחד, אם אין בין בית לבית שבעים אמה, אפילו עד בשטח גדול, נחשבים כעיר. וכל העיר כולה נחשבת כארבע אמות ועוד שבעים אמה ושני שלישים חוץ לעיר, שזה נקרא עיבורה של עיר, ודינם כעיר אף על פי שהוא קרקע פנוי בלא בנין. ולכן לאחר שיצא מכל העיר וגם כל הבתים, ועוד שבעים אמה ושני שלישים, מודד עוד אלפים וארבע מאות אמה ושם כלה תחום שבת שלו.

ג. היה שם רק בית אחד, בין שהוא קטן רק ארבע אמות או גדול הרבה, נחשב כל הבית כארבע אמות, ומהלך חוצה לו עוד אלפים ות"ת אמה ולא יותר. שרק לבתים הסמוכים הנחשבים לעיר נותנים שבעים אמה, אבל לא לבית בודד.

ד. בתים אלו שאמרנו אפילו אין בהם דירורין אלא שראוים לדירורים, כגון שלוש מחיצות אפילו אין עליהן תקרה, או שתי מחיצות עם תקרה, ובלבד שיהיה בהם ארבע אמות רוחב וארבע אמות אורך. שכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אפילו גרים בתוכו, לא נקרא בית. ודווקא בית הקבוע, אבל אותן מחיצות שעושים מקנים וכיוצא בהן, שאין להם קביעות, לא נקרא בית דירה.

ה. אף על גב שהעיר שהוא דר שם וקנה בה שביתה נחשבת כולה כארבע אמות, אבל העיר שבא לשם לא נחשבת כארבע אמות. לפיכך אם היה מודד שיעור הנ"ל וכלה באמצע העיר, אסור לילך משם יותר אפילו פסיעה אחת. אבל אם כלתה המדידה חוץ לעיר, או לצורך גדול אפילו בסוף העיר ממש, אזי נחשבת העיר כארבע אמות.

ו. מי שיצא חוץ לתחום, במזיד אסור לזוז משם, ואין לו אלא ארבע אמות לכל רוח ממקום שעומד שם. בשוגג, או שהלך לדבר מצווה, אם לא יצא עדיין חוץ לארבע אמות, אפילו רק רגלו אחת עוד בארבע אמות, מותר לחזור למקומו כאלו לא יצא. ואם יצא ברשות, כגון שהלך לקרות מילדת או להציל צבור וכיוצא בו, אפילו יצא כמה אמות חוץ לתחום, יש לו ממקום

שהגידו לו תחום שבת מלא לכל רוח. ואם הגיע לעיר הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים לכל רוח. ואם באמצע הדרך הגידו לו שכבר אין צריך לילך, יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח, ואם מקצת תחומים נבלע בתוך תחום ראשון, הרי זה חוזר למקומו וכאלו לא יצא.

ז. כבר כתבנו שכל אדם יש לו ממקום שהיה שם ערב שבת בין השמשות שני אלפים אמה לכל רוח, דהיינו למזרח שני אלפים וכן למערב וכן לצפון ודרום. ואם נצרך לילך בשבת חוץ לתחום, דהיינו שצריך לילך למזרח ד' אלפים אמה, תקנו חז"ל שיניח עירוב, או שילך לשם וישב שם עד שתחשך בסוף אלפים אמה, או במקום שירצה בתוך האלפיים, ואז חשוב כאלו שבת שם בין השמשות, ויש לו משם שני אלפים לכל רוח. ואמנם אז הפסיד מקום תחומו מביתו אף על פי שלן שם.

כיצד? אם הניח העירוב לסוף אלף אמה למזרח העיר מותר לילך מביתו לצד מזרח העיר שלושת אלפים אמה, דהיינו עד העירוב אלף אמה, ומעירובו לצד מזרח שני אלפים, ולמערב העיר אינו רשאי להלך אלא אלף אמה, שהרי במקום העירוב שם הוא ביתו. ולפיכך אם הניח העירוב לסוף אלפים אמה מביתו לצד מזרח, נמצא הפסיד כל האלפים שלמערב ביתו. ועיין בחיבור חיי אדם כלל ע"ז. ואם הניח העירוב חוץ לתחום ביתו אינו כלום. ומכל מקום לא הפסיד תחום ביתו, שמסתמא נוח לו כשלא יקנה עירובו יישאר בתחום ביתו.

ח. עיקר מצות עירוב שילך למקום שרוצה לקנות שם שביתה, וישב שם עד שתחשך בודאי, ויתכוון שיקנה שם שביתה. ומכל מקום התירו לו לחזור לביתו ללון אם הוא בתוך תחום העיר, אף על פי שהוא חוץ לתחום ביתו. ואם אינו רוצה לטרוח לילך לשם יוכל לערב במאכלים, דהיינו שילך לשם בערב שבת, ויניח שם פת מזון שתי סעודות שהן כמו שש ביצים, או אפילו בדבר שמלפתים בו הפת מזון שתי סעודות. אבל לא בפלפלים, שפלפלים אינם אפילו תבלין. ומניחו במקום המשתמר, ובמקום שיכול ליטלו משם בין השמשות. אבל אם הניחו במקום שאסור ליטלו מן התורה, כגון שהניח עליו גל שצריך לחפור, או שנתנו במגדל ונאבד המפתח שצריך לסתור הבניין, אינו עירוב. אבל אם יכול לטלו בלא מלאכה מן התורה, כגון שהניח עליו אבנים, אף על פי שהאבנים אסורים בטלטול מדרבנן, מכל מקום הוי עירוב. ואם הניח עליו עפר, נראה לי דכיון שהוא בטל לגבי קרקע, ואם כן הוי מלאכה מן התורה שהוא חופר, ואינו עירוב.

ט. כשמערב ברגליו, מותר לערב אפילו לדבר רשות. אבל כשמערב בפת כיון שאין זה עיקר מצות עירוב, לא התירו לערב לכתחילה רק לדבר מצווה, כגון לקבל פני חברו הבא מן הדרך, או שהוא חוץ לעירו וצריך לילך לביתו. וכשעירב לדבר מצווה - מותר לילך אף לדבר רשות.

י. כשמערב ברגל אינו יכול לערב על ידי שליח, אבל כשמערב בפת יוכל לערב על ידי שליח, והשליח מוליך העירוב למקום הידוע, ומברך ואומר, בזה העירוב יהא פלוני מותר לילך ממקום הזה אלפים אמה לכל רוח. ואם מערב בשביל רבים, צריך שיהיה מזון שתי סעודות לכל אחד ואחד, ואומר: בזה העירוב יהיה מותר לפלוני ולפלוני, או לבני עיר פלוני, לילך מכאן אלפים אמה לכל רוח.

יא. השליח צריך שיהיה גדול ובן דעת ומודה בעירוב, להוציא חרש שוטה וקטן ואפיקורס. ואפילו אמר שימסרו העירוב לישראל גדול אינו כלום, אלא אם כן ראה שמסרו לאותו ישראל.

יב. אין השליח יכול לערב אלא אם כן ציווה לו זה שיערב בשבילו בדבר זה, ואם שינה אין עירובו עירוב. ולכן עצה טובה שיאמר לשליח ערב בשבילי בכל מה שתרצה ותניח במקום שתרצה. ומכל מקום אם ציווה לערב, אומרים אנו חזקה עשה כאשר ציווהו.

יג. לפי מה שכתבנו, שכשמערבים ברגל אינו יכול לערב על ידי שליח. ולפי זה טועים האנשים במקום שיש נהר באמצע, ואין יכולים לילך למנין אלא על ידי רפסודה, אז הולך השמש לשם בערב שבת וקונה שביתה בשביל כולם, וזהו טעות. ובלאו הכי שביתה זו אינו דומה לשביתות תחומים, ששביתה זו אינו אלא שיהיה כמו ביתו, ואם כן מה מועיל על ידי אחר. ועל כן צריכים לסמוך על המתירים לצורך מצווה, ואי אפשר בעניין אחר. ולכן אסור להם לעבור רק דווקא לצורך תפילה בעשרה ולשמוע קריאת התורה. אם לא שיקנו שם שביתה, דהיינו שכל אחד יכנוס לשם וישב שם עד חשיכה ויקדש שם.

נז. המפליג בספינה (שנ"ה)

א. כבר כתבנו בסימן מ"ד שהימים והנהרות הם כרמלית, ולכן ההולך בספינה, אם יש בחלל הספינה גובה עשרה טפחים, הרי זה רשות היחיד מן התורה. ואם כן אסור למלא מן הים והנהר, שהרי מכניס מכרמלית לרשות היחיד. וכן אסור לזרוק מהספינה לים. אבל מותר לשפוך מים על שפת הספינה, וכן מה שצריך לזרוק יניח על שפתה, ואף על גב שמכוח זה נופל לים, כיון שאינו זורק באופן ישיר, אלא מכוחו.

וכיצד יעשה שיהיה מותר למלאות, עושה משטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, ועושה בו נקב, וממלא דרך הנקב. אם משפת המים עד שפת הספינה נשאר מרחק של עשרה טפחים, אם כן כשהוא ממלא על כורחך צריך להגביה קצת למעלה מדופני הספינה, ואם כן הוא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד, או להפך, דרך מקום פטור, שהרי למעלה מעשרה טפחים מן המים הוא אסור מקום פטור. הקילו חכמים שיוציא רק זיז כל שהוא חוץ לספינה משום היכר, ומותר אפילו למלאות.

ב. שתי ספינות אפילו של אדם אחד, ויש ביניהם ארבעה טפחים, שזה שיעור כרמלית, אם יש מהמים ועד ראש הספינה פחות מעשרה טפחים, אסור לטלטל מזה לזה, ואפילו אין ביניהם ארבעה טפחים אסור, שחוששים שמא יתרחקו זה מזה. אבל אם אין ביניהם ארבעה טפחים וקשורים יחד, או שגבוהים יותר מן המים עשרה טפחים, אפילו הם של שני בני אדם, וערבו יחד כדין עירובי חצרות, מותרים לטלטל מזה לזה. וכן בתים שבספינה צריכים לערב עירובי חצרות, ואם הספינה של נוכרי צריכים לשכור מן הנוכרי.

ג. הולכי ספינות כשיוצאים לעשות צרכיהם, ישבו במקום המשוטים או כיוצא בו, במקום שאינה גבוה עשרה טפחים, ואם כן שם דינו ככרמלית, ומוציא מכרמלית לכרמלית.

ד. המפליג בספינה ונכנס בה מערב שבת כדלקמן בסימן ט', אם לא יצא כלל מהספינה, והספינה הפליגה בשבת, כשמגיע ליבשה קונה שם שביתה אפילו באמצע השבת. שהרי בין השמשות לא קנה שביתה בספינה, שלמעלה מעשרה טפחים אין תחומים. ואם כן אם פגע פעם אחד במקום שלא היו המים עמוקים ט' טפחים מקרקע הספינה, קנה שם שביתה, ואם אחר כך המשיכה הספינה אל מחוץ לתחום, כיון שנכנס בה מערב שבת, הוי כיוצא בשוגג כמבואר בדין עירובי תחומים סי' נ"ב.

ולכן אם באה הספינה לנמל או למקום שמוקף מחיצות, או שהוצרך לצאת מן הספינה לנקביו, או מחמת גשמים או חמה, או צריך להיכנס לעיר, או שדחפוהו נוכרים לתוך העיר, כיון שאותו מקום מוקף מחיצות, מותר להלך בכל העיר, ויהיה כמו שנתנוהו גויים בספינה אחרת, מהלך את כולה. ואפילו לא נכנס אלא לעיבורה של עיר, הוי כאלו היה בעיר. ונהגו שלא לצאת מן הספינה, אלא ישראל אחר אומר לנוכרי שיוציאהו לעיר או לשפת הים מקום שהוא עשרה טפחים. ויש אומרים שעומק הנחל הוא מחיצה.

ה. ואם עדיין לא יצא אלפיים ממקום שפגע למטה מעשרה ונכנס לעיר, דינו כדין המהלך בתוך התחום ופגע בעיר, שיש חילוק אם כלתה מידתו בחצי העיר או בסוף העיר כדלעיל סי' נ"ב.

ו. ואם יצא פעם אחת מן הספינה בשבת, ונמצא שכבר קנה שביתה באותו מקום, וחזר ונכנס לספינה לישוב בה, ולא על דעת להפליג, והספן הפליג בשבת, דינו כיוצא בשוגג, וכדלעיל סי' נ"ב. אבל אם נכנס לספינה על דעת להפליג, דינו כאלו יצא במזיד, שהרי אסור להפליג לכתחילה בשבת, ודינו כדלעיל שם. ומכל מקום מותר להיכנס לספינה קטנה התלויה בה לפנות, ולחזור לספינה הגדולה.

ז. ובין יצא פעם אחת או לא, כיון ששבת על כל פנים באוויר מחיצות, מותר לילך באותה ספינה כולה אפילו כשהיא עומדת, ובלבד שיהיו לספינה מחיצות גבוהים עשרה טפחים באמצעם, אף על פי שבראשה מפני השיפוע אין שם עשרה טפחים. אבל אם נפחתו דופני הספינה, או שהולך על קורות השטין, כיון שאין שם מחיצות, ולכן כל זמן שהוא שט על המים, מותר להלוך בכולו, שלעולם אינו עומד בתוך ארבע אמות אחרים, דלעולם הספינה נוטלתו מתחילת ארבע אמות ונותנתו לארבע אמות אחרים. אבל כשהיא עומדת, אינו מהלך בה אלא ארבע אמות.

ח. מן הדין אין מפליגים בספינה על הים פחות משלושה ימים קודם שבת, דהיינו מיום רביעי ואילך. ששלושה ימים ראשונים יש להם צער מבלבול הים, כדכתיב [תהילים קז, כז] יחוגו וינועו כשכור, ונמצא מבטל מצות עונג שבת. ולפיכך אם הולך לדבר מצווה מותר להפליג, דעוסק במצווה פטור מהמצווה. ועל כל פנים אפילו לדבר מצווה יפסוק עם הנוכרי לשבות בשבת. ואם אי אפשר לפסוק עמו, יש לסמוך על המתירים.

ולפי שבני אדם חושבים שכל דבר הוא דבר מצווה מלבד ההולך לטייל. לפיכך נוהגים להפליג אפילו בשבת, ואף על פי שיוצא חוץ לתחום, קיימא לן אין תחומים למעלה מעשרה טפחים במים, שאין דומים לדגלי מדבר על פי שנכתוב בסי' שאחרי זה. אבל בנהרות שאין שם בלבול הדעת מותר להפליג אפילו בערב שבת, ואפילו אם מסופק שמא אין בעומק המים עשרה טפחים, ואם כן שייך שם איסור תחומים, אפילו הכי מותר, שתחומים דרבנן, וספק דרבנן לקולא. ואפילו הבהמות מושכות הספינה מותר, ולא גוזרים שמא יחתוך זמורה, כיון שהולכת רחוק ממנו.

אבל אם ידוע בוודאות שהמים אינם עמוקים עשרה טפחים, או שהספינה משוקעת במים בעניין שמקרקעית הספינה לקרקע הנהר הוא פחות מעשרה טפחים, ואם כן שייך בו איסור תחומים, או שידוע שיצטרך הישראל לעשות מלאכה בשבת, אסור להפליג מיום רביעי ואילך, שמיום רביעי נקרא לפני שבת, ואם כן הוי כאלו מתנה שיחלל שבת. אבל ביום שלישי מותר, שזה נקרא לאחר השבת, ואם כן התחיל בהיתר. ואם יהיה לו אונס נפשות ויצטרך לעשות מלאכה, הוי ככל סכנת נפשות שמותר. וכן כשיגיע למקום שהוא פחות מעשרה טפחים ואפשר לו לצאת, יש להחמיר לצאת.

ט. במקום שמותר להפליג בערב שבת, מכל מקום יש בו איסור שט, כדלעיל במלאכת בונה סי' כ"ח. ולכן כיון שנכנס בספינה ערב שבת ולא יצא משם, מותר להפליג אפילו בשבת, שהוא לו כביתו. ואם רצה ללון בביתו, נוהגים העולם שנכנסים לספינה בערב שבת ויושבים בה עד שתחשך, ועושים שם קידוש ואוכלים מעט, כדי לקנות שם שביתה לענין שתהיה כביתו. אבל לא מהני שביתה לענין תחומים, כיון שהספינה למעלה מעשרה טפחים, ומכל מקום אם לא

קידוש שם מותר, בלבד שישב שם עד שתחשך וחוזר לביתו. וכיון שהיה בספינה בשעת בין השמשות, הוי ליה כביתו, ולכן מותר להפליג אפילו בשבת. אבל אם לא היה שם עד שתחשך, אסור להיכנס לספינה בשבת.
ומכל מקום אם קנה שביתה בספינה אחת, אסור להיכנס לספינה אחרת.

מפתח העניינים

18.....	אופה (שי"ח)
21.....	אורג
41.....	אמירה לעכו"ם (ש"ז)
27.....	בונה, הותר ומכה בפטיש (שט"ו)
15.....	בורר (שי"ט)
19.....	גוזז (ש"מ)
40.....	דברים שאסור לדבר (ש"ז)
14.....	דש (שי"ט - שכ"א)
7.....	הדלקת נרות וכבוד השבת (רס"ב - רס"ג)
10.....	הדלקת נרות שבת (רס"א רס"ג)
10.....	הטמנת המאכלים (רנג - רנ"ד רנ"ז)
57.....	המפליג בספינה (שנ"ה)
15.....	זורה (שי"ט)
12.....	זורע (של"ו)
49.....	חולה שאין בו סכנה (שכ"ח)
48.....	חולי או מקום סכנה (שכ"ח ש"ל)
13.....	חורש (שי"ב)
20.....	טווה מיסך ועושה שני בתי נירין
17.....	טוחן (שכ"א)
26.....	כותב ומוחק (ש"מ)
11.....	ל"ט מלאכות והחיוב עליהם
17.....	לש (שכ"א)
51.....	מבוי וחצר (שס"ג)
24.....	מולח והמעבד (שכ"א)
32.....	מוציא (ש"א שמ"ה)
46.....	מוקצה בשבת (ש"ח - שי"א)
26.....	מחתך (שכ"ב)
30.....	מכבה ומבעיר (של"ד)
43.....	מלאכה לנוכרי בערב שבת (רנ"ב)
19.....	מלבן (ש"ב)
25.....	ממחק (ש"ב)
20.....	מנפץ
13.....	מעמר (ש"מ)
24.....	מפשיט (שכ"א)
45.....	מקח וממכר בשבת (שכ"ג)

17.....	מרקד (שכ"ד)
25.....	משרטט (ש"מ)
42.....	נוכרי בשבת (שכ"ה)
9.....	עונג את שבת
52.....	עירובי חצרות ושיתופי מבואות וברכותיהם (שס"ו - ש"ע)
55.....	עירובי תחומים (שצ"ו - ת"י)
6.....	ערב שבת
39.....	עשיית חפציו (ש"ו - ש"ז)
21.....	פוצע
20.....	צובע (ש"כ)
23.....	צידה (שט"ז)
10.....	קבלת שבת (רס"א רס"ג)
13.....	קוצר (של"ו)
22.....	קורע (ש"מ)
21.....	קושר ומתיר (שי"ז)
8.....	קידוש (רע"א - רע"ג)
7.....	שביתה ממלאכה והבא מן הדרך (רס"ו)
37.....	שביתת בהמה (ש"ה)
11.....	שהיה (רנ"ד)
23.....	שוחט (שט"ז)
8.....	שלוש סעודות (רצ"א)
22.....	תופר (ש"מ)